

El pensament polític de Pasqual Maragall en relació al federalisme i a l'encaix Catalunya -Espanya

Josep Lluís Campa Planas

Abril 2016

P. Maragall
LLEGAT PASQUAL MARAGALL

Sumari

1. OBJECTIU DEL TREBALL	5
1.1. Preguntes d'investigació	5
1.2. Justificació	5
2. MARC TEÒRIC	6
2.1. El federalisme	6
2.2. Les relacions Catalunya-Espanya	15
3. METODOLOGIA	20
4. ANÀLISI QUANTITATIU DELS CONCEPTES	22
4.1. Paraules més utilitzades	22
4.2. Eixos d'anàlisi	23
4.3. Criteris complementaris	26
5. ANÀLISI DEL PENSAMENT DE PASQUAL MARAGALL	28
5.1. Federalisme	29
5.2. Catalunya i Espanya	35
5.3. Relacions entre Catalunya i Espanya	40
5.4. Nacionalisme	44
5.5. Europa	47
5.6. Estatut	49
5.7. Fiscalitat	52
5.8. Interlocució	54
5.9. Independència	56
6. CONCLUSIONS	57
7. RESPOSTES A LES PREGUNTES D'INVESTIGACIÓ	64
8. BIBLIOGRAFIA	68
ANNEXOS	70

La primera versió d'aquest treball es va presentar el juny de 2014 com a Treball Final de Grau de l'autor en el Grau de Ciències Polítiques i Socials de la Universitat Pompeu Fabra, tutoritzat pel professor Marc Santjaume Calvet

Resum

Pasqual Maragall és una figura cabdal de la política des de la restauració democràtica a Espanya, en els àmbits local, català i espanyol. Ha deixat la seva empremta com Alcalde de Barcelona i responsable màxim dels Jocs Olímpics de 1992, i com a President de la Generalitat de Catalunya en el període de gestió i aprovació del nou Estatut de Catalunya del 2006. Tot i ser un polític lligat a un partit concret (el PSC) ha mostrat una capacitat constant de plantejar-se la política amb llibertat de pensament, oferint a la societat enfocaments i alternatives que desbordaven els límits partidistes.

Des de la seva perspectiva catalanista, ha intentat millorar el marc Constitucional i Estatutari de relacions entre Catalunya i Espanya partint del reconeixement de Catalunya com a nació, amb la conseqüència derivada de considerar a Espanya com a “nació de nacions”. En base a aquests dos fets citats, el federalisme de tipus pluralista és la seva proposta d’articulació territorial per Espanya.

L’objectiu del treball és recopilar, classificar i analitzar metodològicament el pensament polític de Pasqual Maragall en relació al federalisme com a proposta constitucional que pugui establir un encaix estable de Catalunya en el conjunt d’Espanya, i serveixi a la vegada per la integració de Catalunya en la Unió Europea.

Paraules claus: Federalisme, Pluralisme, Catalanisme, Catalunya, Espanya, Europa

Abstract

Pasqual Maragall is a political key figure since the restoration of democracy in Spain, at the municipal, state and national level. Mr. Maragall left his mark as the Mayor of Barcelona during the 1992 Olympic Games, as well as the President of the Generalitat of Catalonia during the preparation and parliamentary approval in 2006 of the new Statute of Catalonia. Despite being tied to one political party (Socialist Party of Catalonia, PSC), Mr. Maragall’s political views are embedded on the freedom of thought, offering approaches and alternatives that overcome partisan views.

From his understanding of Catalonia as a nation, and Spain as a “nation of nations”, Pasqual Maragall aimed to improve the legislative framework that rules the relationship between Catalonia and Spain. Mr. Maragall’s political proposal for the territorial organization of Spain is been known as “Pluralist Federalism”.

The purpose of this study is to collect, classify and analyze methodologically Pasqual Maragall’s pluralist federalism thinking. This study will focus on Mr. Maragall’s constitutional proposal aimed to ensure not only Catalonia’s steady fit in Spain, but also the integration of Catalonia in the European Union.

Keywords: Federalism, Pluralism, Catalanisme, Catalonia, Spain, Europe

1. Objectiu del treball

1.1. Preguntes d'investigació

L'objectiu del treball és recollir, estudiar i analitzar el discurs polític que en relació al federalisme i als problemes de la relació entre Catalunya i Espanya fa Pasqual Maragall en el període 1982-2006, és a dir entre el moment en què és elegit Alcalde de Barcelona i fins la finalització de la seva etapa com a President de la Generalitat de Catalunya, incloent el període en que va ser candidat a la presidència de la Generalitat.

El treball té una concepció ampla i global, amb la finalitat d'identificar els trets que componen el pensament de Pasqual Maragall sobre la problemàtica plantejada. Aquesta recerca d'una visió extensa sobre els plantejaments polítics d'en Maragall, es concreta, a més, en unes preguntes a les que el treball busca donar resposta: Quin és el diagnòstic que fa Pasqual Maragall sobre les relacions entre Catalunya i Espanya? Es pot identificar un “model Maragall” com a proposta per construir una nova forma d'organització política per Espanya i Catalunya? Té aquest model característiques federals? Quin tipus de federalisme proposà Pasqual Maragall? Maragall és nacionalista, catalanista o espanyolista? Fins a quin punt l'Estatut de 2006 respon al pensament i les propostes de Pasqual Maragall? Eren les propostes de Pasqual Maragall la tercer via per la que alguns aposten com alternativa de sortida al problema polític actual entre independència i l'*status-quo* vigent?

1.2. Justificació

Dins de la bibliografia consultada sobre el President Maragall, no ha estat possible localitzar cap estudi sobre aquest tema en concret; de fet hi ha moltes biografies, entrevistes i reculls d'escrits i discursos, però cap treball sobre l'estudi del pensament polític general d'en Maragall. Es tracta doncs d'un treball que intentarà investigar en un tema inèdit i del que no hi ha antecedents.

La primera intenció del treball era abordar el conjunt del pensament del President, però els treballs i contactes previs ens han fet concretar en el federalisme i les relacions entre Espanya i Catalunya. La amplitud dels temes sobre els que en Maragall ha treballat (el govern de la ciutat, l'urbanisme, el paper de les ciutats i les regions al Mediterrani i a Europa, les noves formes de partit polític) i també la característica dispersió i aparent desordre -que no manca de rigor- del seu pensament van portar a limitar l'abast del treball als temes concrets citats.

A més, el treball té un interès conjuntural en base al conflicte polític present, centrat precisament en l'encaix –o no- de Catalunya dins d'Espanya, i a algunes de les propostes de solució que es plantegen, com la del federalisme

2. Marc Teòric

2.1. El federalisme

Context general

En el món s'estan donant una sèrie de canvis i moviments que alteren la situació de la postguerra mundial caracteritzada per l'equilibri del terror nuclear, l'enfrontament entre dos models econòmics i polítics amb dues grans superpotències, i -un cop produïts els processos de descolonització- el manteniment de les fronteres dels estats existents.

D'una banda, el procés de globalització de l'economia amb la desaparició de fronteres (al menys pel que fa als capitals, serveis i determinats béns), la tendència a la integració en empreses transnacionals, i a les regulacions realitzades a nivell supraestatal, comporta la superació "per dalt" de l'escala del nivell dels estats, fins i tot arribant a formes de governança global: *"No podem anular la globalització; està aquí per a romandre. La qüestió és com fer-la funcionar. I per funcionar caldrà tenir institucions públiques globals que ajudin a establir les regles"* (Stiglitz, 2002: 278).

Aquesta globalització és paral·lela a la necessitat de tractar al ciutadà de forma propera, donant-li respostes adequades i fins i tot personalitzades a les seves necessitats, des de la proximitat i el nivell local. L'extensió del principi de subsidiarietat és una manifestació d'aquest moviment cap a la potenciació de la gestió local.

En l'àmbit europeu, el procés progressiu de construcció de la Unió Europea¹, si no es veu interromput, pot conduir a una organització de caire federal, on els estats actuals es convertiren en estats federats de la Unió. De fet, els estats actuals es veuen sotmesos a diferents tensions: cessió de sobirania i de competències cap a organismes supranacionals (com les institucions de la Unió i els organismes independents creats per la Unió com són el Banc Central Europeu i el Tribunal Europeu de Justícia); pressió dels seus ens regionals i locals per traspasar competències als nivells polítics i de gestió més propers al ciutadà, que en funció de la història, l'homogeneïtat interna del país i la seva dimensió física, tenen més o menys força, i més o menys caire polític o administratiu; i pèrdua de control sobre la regulació i poder sobre determinats àmbits, en especial el financer.

Un altre moviment que s'està produint és l'increment de les migracions de ciutadans entre països, de forma que les societats estatals estan perdent l'homogeneïtat que tenien, passant en general a incloure un grau més alt de diversitat cultural, lingüística i religiosa.

També en aquest context està present el Trilema de Rodrik (Rodrik, 2007), que considera que en el món globalitzat són incompatibles tres conceptes: la democràcia, la sobirania nacional i la globalització².

1. "¿Qué es exactamente la Unión Europea? ¿Es una organización internacional... o es un estado federal? La UE no se circunscribe bien a ninguna de las dos categorías. A diferencia de otras Organizaciones Internacionales, ha recibido la delegación de importantes poderes independientes, tanto en el ejecutivo, el legislativo, como en el judicial, de forma muy parecida a como los ostenta un estado. Sin embargo, a diferencia de los estados federales, los gobiernos de los estados miembros siguen siendo los signatarios soberanos del Tratado de la UE y los estados miembros siguen siendo soberanos en muchas áreas de la política, incluida su capacidad de firmar tratados internacionales. (Hix i Hoyland, 2012: 12).

El sistema político de la UE está descentralizado en grado sumo, se basa en el compromiso voluntario de los estados miembros y de sus ciudadanos, y descansa en organizaciones subalternas (los estados-nación existentes) para administrar la coerción y otras formas de poder estatal" (Hix i Holand, 2012: 15).

2. Segons Rodrik, els estats, aplicant la seva sobirania nacional, generen costos de transacció en el comerç mundial associats a discontinuïtats legals i regulatòries; la integració econòmica mundial requereix eliminar els obstacles entre les fronteres; i per últim, la democràcia, difícil ja en entorns estatals homogenis social i culturalment, ho és encara més aplicada a nivell mundial. Rodrik expressa la necessitat de fer una elecció entre dos d'aquest tres conceptes, en la mesura que els tres no es poden combinar alhora en el món actual.

Per tant, considerant que els estats estan deixant de ser uniformes, estan perdent el monopoli de moltes competències, i estan abocats a gestionar la diversitat i la pluralitat, les solucions organitzatives basades en la uniformitat, la centralització i la simetria no semblen tenir gaire futur. Cal introduir, doncs, pluralisme en l'enfocament.

Federalisme: Característiques generals

El context descrit porta a la necessitat de considerar la creixent importància de les institucions de tipus federal, que puguin afavorir la coexistència de la multiplicitat de nivells de govern. En efecte, Federalisme és un “terme de caràcter normatiu que fa al·lusió a la defensa d’un govern múltiple, que combina elements de govern comú i d’autogovern regional³. Combina unitat i diversitat, acceptant, preservant i fomentant diverses identitats dins d’una unió política més àmplia. L’essència del federalisme com a principi normatiu és la perpetuació tant de la unió com de la no-centralització al mateix temps” (Watts, 2006: 97).

L’organització federal té el seu origen en els Estats Units. Daniel Elazar resumeix les seves característiques de la següent forma, contemplant el federalisme com un sistema polític de govern i de vincle entre les persones:

“un sistema polític no centralitzat en què les competències no estaven assignades per «nivells», sinó distribuïdes per les diferents arenes, federal, estatal i local... En termes estrictament governamentals, el federalisme és una forma d’organització política que uneix diferents formes de govern dins d’un sistema polític general, de manera que totes mantinguin la seva integritat política fonamental. A més, distribueix el poder entre el govern general i els constituents, a fi que tots participin en els processos d’execució i de presa de decisions del sistema. En un sentit més ampli, el federalisme representa el vincle de persones lliures i les seves comunitats, per mitjà d’uns acords polítics duradors però limitats, amb l’objectiu de protegir certs drets i aconseguir unes finalitats específiques comunes tot preservant les integritats respectives dels participants.” (Elazar, 2011: 44, 45).

Federalisme és, per tant, separació de poder polític en dos nivells, combinant dues idees: el *shared rule*, les institucions i el poder compartits en el nivell de la unió federal, i el *selfrule* que es refereix a l’existència d’estructures d’autogovern propi per part de les unitats constituents, de les regions.

Les Federacions són sistemes federals aplicats que comparteixen unes característiques estructurals (Watts, 2006, 105): Existència de dos nivells de govern, el federal i el regional, reservant normalment com a competències federals la defensa, les relacions internacionals, la moneda i l’emissió de deute públic, l’equilibri interterritorial i la gestió econòmica (parcialment); assemblees legislatives federals bicamerals, que inclou una segona cambra de representació territorial, amb un paper significatiu en l’elaboració legislativa; un repartiment constitucional formal dels poders que garanteix algunes àrees de plena autonomia per a cada instància; existència d’un fòrum de representació regional dins de les institucions federals; Constitució escrita, dotada de supremacia sobre les altres lleis, i que no és reformable unilateralment sense acord amb les regions; formes d’arbitratge en cas de conflicte (Tribunals o referèndums) que regulen les solucions a les disputes entre els diferents nivells de govern; i establiment de procediments i institucions de col·laboració intergovernamental en àrees amb competències compartides o superposades.

Més enllà d’aquests trets formals, és rellevant com es donen i s’apliquen en la pràctica els principis

3. Per evitar confusions, al llarg del treball ens referirem a Regions quan parlem de les entitats subnacionals d’una Federació, siguin conegudes com Entitats Constituents, Estats, Regions o Comunitats Autònomes.

legals constitucionals, doncs sovint hi ha diferències entre els plantejaments teòrics i la pràctica política. Són importants els processos polítics, les actuacions de les forces socials dins del sistema, les institucions federals i regionals i el seu funcionament. En el cas concret de les institucions, cal “tenir en consideració no només en quina mesura les institucions de cada sistema reflecteixen el particular equilibri de forces socials i polítiques d’una societat, sinó que també cal considerar quin és l’abast d’aquestes institucions un cop establertes, i com es canalitza i influeix l’articulació d’unitat i diversitat dins de la mateixa” (Watts, 2006:109).

Elazar posa èmfasi en la possibilitat de dissenyar sistemes federals centralitzats o descentralitzats, amb jerarquia entre els nivells de poder o no; descriu que “des de bon començament, el sistema de govern nord-americà estava organitzat com una matriu, no com una jerarquia: un sistema polític no centralitzat en què les competències no estaven assignades per «nivells», sinó distribuïdes per les diferents arenes, federal, estatal i local”. Una distribució de competències de tipus matricial, no piramidal, com un reflex més de la separació i equilibri de poders (Elazar, 2011: 43).

També es pot distingir entre el Federalisme Cooperatiu, que en el seu disseny i pràctica intenta reduir els conflictes entre els poders i impulsa mecanismes de cooperació més que d’enfrontament, i el Federalisme Competitiu que potencia polítiques –essencialment econòmiques- competitives entre les regions, la qual cosa pot significar beneficis a curt termini entre els ciutadans, però pot atacar la cohesió de la unió federal. (Watts, 2006:169).

Dins del disseny dels sistemes federals és important també considerar la qüestió de la Simetria o Asimetria: s’identifica en primer lloc una asimetria política, que existeix en totes les federacions i ve donada per condicionants diversos que incideixen sobre el poder real de cada regió dins de la federació. Les diferències de territori, població, riquesa en recursos naturals que tinguin cadascuna de les parts federades impliquen diferència en el poder que tenen dins de la federació. L’exemple d’una asimetria d’aquest primer tipus ens la dona comparar, dins dels Estats Units, dos estats com Califòrnia i Vermont, molt diferents en habitants, extensió i potencial econòmic. De fet, es considera que quan existeix asimetria de forma molt extrema és una font d’instabilitat en la federació, en especial si el nombre d’unitats federades no és molt gran.

Un altre tipus d’asimetria és l’anomenada Constitucional, que es dona quan “el grau en que s’assignen les competències a les unitats regionals no són uniformes” (Watts, 2006:176). On està reconeguda ho és per a reconèixer diferències significatives entre les regions. Aquest tipus d’asimetria es pot donar per l’increment normatiu de l’autoritat federal o regional segons els casos, o bé quan dins d’una constitució formalment simètrica les regions poden optar per “assumir” o “abandonar” algunes competències. (Watts, 2006: 179). De fet, Espanya va introduir una asimetria temporal quan va contemplar dues vies diferents d’accés a l’autonomia, i també en la forma com els Estatuts d’autonomia recullen diferents competències.

L’estructura d’organització de l’estat té influència i repercussió també en els sistemes electorals i de partits polítics; i a l’inrevés. Es donen combinacions entre sistemes electorals majoritaris amb circumscripcions uninominals i sistemes electorals proporcionals. En relació als partits polítics, hi ha varietats en les formes de relació orgànica entre les estructures dels partits a nivell federal i regional.

Algunes federacions tenen a la pràctica més problemes que d’altres, sense que es puguin imputar les disfuncions al model federal, sinó més aviat als propis països. De tota manera s’identifiquen uns factors que afavoreixen el sorgiment de tensions: diferències en la composició social; nivell de desenvolupament econòmic i desigualtat social; llengües no reconegudes; arquitectura institucional no adequada a les diversitats existents; manca d’estratègia política que combini la lleialtat federal i

l'atenció a les reivindicacions regionals; i polarització dels processos polítics, quan cada part creu que només pot guanyar a costa de l'altre (Watts, 2006: 239).

No podem acabar aquesta descripció de les característiques del federalisme sense fer esment del seu origen com a pacte polític⁴, en el sentit “d’agrupació deliberada dels humans com a iguals per establir cossos polítics de tal manera que tots reafirmen la seva igualtat fonamental i preservin els seus drets bàsics”. (Elazar, 2011: 118). Acord, doncs, voluntari, lliure, amb voluntat de continuïtat, respectant identitats originals i la multiplicitat d’interessos, il·lustrat en la següent cita d’Elazar que ofereix el federalisme com a forma d’organització política en món interdependent com l’actual:

El federalisme reapareix com a força política perquè s’ajusta al principi que no hi ha majories ni minories simples, sinó que totes les majories es componen de conglomerats de grups, i el principi corol·lari dels drets de la minoria, que no tan sols protegeix que les minories puguin preservar-se, sinó que obliga les majories a ser compostes en lloc de ser artificialment simples. Aquests principis els serveix emfatitzant la base consensual de l’organització política i la importància de la llibertat en la constitució i en el manteniment de la república democràtica. Tots dos principis són especialment importants en un món cada vegada més complex i interdependent en què les persones i els pobles han de viure junts tant si els agrada com si no, i fins i tot aspiren a fer-ho democràticament. Per això no és sorprenent que els pobles i els Estats de tot el món busquin solucions federals als problemes d’integració política dins un marc democràtic. (Elazar, 2011: 116).

Federalisme Pluralista

Diversos autors reconeixen, però, que el federalisme clàssic pot no donar solució a la diversitat dins d’una societat. Watts posa en evidència que quan hi ha diversitat arrelada en una societat, els intents d’homogeneïtzar-la potenciant la unitat política acostumen a fracassar, i en canvi reconèixer la diferència interna redueix la tensió; però diu també que cal compensar aquest reconeixement amb un enfortiment dels nexes d’unió de la federació així com de la confiança i lleialtat entre els dos nivells de poder. (Watts, 2006: 110).

Ferran Requejo observa que, d’una banda, la lògica federalista ha estat segrestada en la realitat dels règims federals dels segles XIX i XX “en primer lloc, pels processos moderns de *state-building* i, en segon lloc, pels processos de *nation-building* promoguts pels estats.” (Requejo, 2009: 202). D’altra banda, la història de les federacions s’ha desenvolupat de forma quasi total sobre models de federalisme simètric, que han tingut sempre problemes per acomodar diversitats en el seu sí. De fet, els estats federals -nascuts en part com alternativa als estats centralitzats- acaben compartint en la pràctica principis d’estat unitari. En aquests estats federals es substitueix el súbdit pel ciutadà, que forma part del *demos* territorial global, i l’autoritat federal es situa moralment per sobre de la regional, i demana lleialtat a tots. El resultat és un retorn al monisme col·lectiu, al poble de tota la federació com a únic subjecte polític (Requejo, 2009: 207).

Ja hem esmentat abans que una federació de tipus pluralista és una solució que ofereix el corrent pluralista per a l’organització territorial d’un estat amb diversitat d’identitats internes. De fet, és la solució que sembla poder conjuminar millor la continuïtat de l’estat total amb el reconeixement de la seva pluralitat interna, doncs no passa ni per la dissolució o assimilació de les diferències, ni per la segregació o apartament de les minories.

A les característiques enunciades abans dels sistemes federals, les federacions plenament pluralistes

4. Segons el diccionari de la Real Academia Española, federal és un concepte amb origen en la paraula llatina *foedus* que té el significat de pacte o aliança. El diccionari de l’Institut d’Estudis Catalans no recull aquest origen.

n'han d'afegir tres de complementàries (McGarry i O'Leary, 2009: 43):

- Suposen no només una divisió de poders garantida per la constitució, que les autoritats federals no poden rescindir de manera unilateral, sinó també una autonomia substancial, i una adjudicació raonable de recursos fiscals a les regions.
- Tenen normes de presa de decisions consensuals, i fins i tot consocionals, més que no pas majoritàries al govern federal: Comparteixen poders executius inclusivament i acords representatius en el govern federal, i principis proporcionals de representació i adjudicació de càrrecs i recursos; tenen segones cambres fortes que representen les regions, de forma que els Senats no són calcs de la Cambra de Representants; i disposen d'un poder judicial regional fort, amb un paper regional en la selecció dels jutges federals.
- Són plurinacionals. Reconeixen un concepte de la sobirania pluralista i no monista, és a dir, reconeixen l'existència de diverses nacions en el sí de la unió. Una federació plurinacional comporta autonomia territorial col·lectiva per a les nacions sòcies.

En aquest punt, els autors constaten que qualsevol federació, qualsevol model organitzatiu, que pugui adoptar la Unió Europea, per ser viable haurà de ser del tot pluralista, reconeixent la diversitat de la seva composició interna, de forma compatible amb la unió general. Aquest exemple ens ajuda a visualitzar que una federació pluralista és possible en la realitat i que, per tant, les crítiques que es fan al model teòric poden ser superades en la pràctica política. De fet, la Unió Europea va començar com una Confederació [“organitzacions polítiques preexistents s'uneixen per a dotar-se d'un govern comú per a l'exercici de determinats fins. El govern comú depèn dels governs de les unitats constituents en estar compost per delegats d'aquests mateixos governs, de manera que s'erigeix sobre una base fiscal i electoral indirecta” (Watts, 2006: 97)], però va adoptant de forma gradual més elements federals, amb els estats clàssics com a parts federades en la Unió.

Els factors o condicions d'èxit o fracàs d'una federació pluralista estan en bona part lligats a la història (McGarry i O'Leary, 2009: 74-75). Que la majoria de la federació pertanyi a una nació històricament dominant és una dificultat; en canvi, el fet de formar-se la federació com a resultat d'un procés de democratització com a sortida d'una situació autoritària, és una facilitat. L'existència d'identitats imbricades que afavoreixin lleialtats a nivell de tot l'estat és una facilitat, que fins i tot suggereix la conveniència per un estat de respondre políticament al problema identitari, abans que les relacions entre nacionalitats es puguin deteriorar. La distribució del poder que permeti la influència de les regions en el poder federal és també un factor favorable. L'existència d'una nacionalitat majoritària forta, quan decideix aplicar el federalisme pluralista, és un factor d'èxit superior a la dispersió entre moltes identitats més o menys equilibrades. Són molt difícils empíricament les federacions diàdiques, amb només dos membres. La prosperitat econòmica, que permet més fàcilment la redistribució de recursos, és un altre factor de continuïtat.

En relació a l'asimetria, val a dir que el pluralisme federal implica el reconeixement i aplicació en la pràctica de l'existència de diferències entre les regions federades, incloent-hi la coexistència de diverses concepcions de ciutadania. En un federalisme multinacional, els ciutadans membres poden estar sotmesos a lleis diferents, com plasmació de l'enfocament de la solució al dilema entre tractament idèntic o tractament equitatiu: “la igualtat d'individus i de nacions en una federació s'hauria de considerar en funció de les seves necessitats particulars i desenvolupaments històrics, i no per la seva relació idèntica amb altres individus o estats membres en una federació” (Simpson i Tully, 2009: 180).

Podem ara recollir la defensa del model que es fa des de la teoria del federalisme plurinacional, davant determinades crítiques ja abans exposades. En relació a la consideració liberal que té prevenció a posar els drets col·lectius de les nacionalitats minoritàries per davant dels drets individuals, cal

tenir en compte que

“Una interpretació adequada dels drets individuals liberals i la igualtat vol respecte per la cultura dels pobles ... el federalisme constitueix una defensa contra la propagació de l'autoritarisme, ja que dispersa el poder; té més força en acords pluralistes (multilingües i multiculturalis) que en les federacions nacionals (monolingües i monoculturals). El pluralisme territorial és un excel·lent mecanisme de control del despotisme” (McGarry i O’Leary, 2009: 69).

També és qüestionable la crítica que es fa en base a una pretesa amenaça a la unitat de l’estat, en el sentit que el pluralisme aprofundeix les divisions i les institucionalitza, portant a l’enfrontament alhora que dificulta els mecanismes redistributius i de solidaritat. Sense deixar de reconèixer que hi ha referents reals empírics d’aquesta situació, l’argument pluralista es basa en la consideració que la mobilització de les minories no surt com a conseqüència de l’organització territorial, sinó que a l’inrevés, és la no solució adequada al problema de la diferència la que porta a l’enfrontament. El pluralisme territorial, el reconeixement de la diferència i la seva gestió –això sí, complexa–, és “l’opció democràtica, liberal i estratègica adequada” ((McGarry i O’Leary, 2009: 72).

Un model de federalisme plurinacional basat en el pluralisme de valors

Un cop vistes en el punt anterior les característiques del federalisme pluralista, passem a exposar a continuació de quina forma es pot concretar aquest model de pluralisme en una determinada forma d’acord federal; és a dir, quins han de ser els trets que hauria de complir en la pràctica un pacte constitucional de tipus pluralista:

En primer lloc, cal el reconeixement constitucional explícit de la plurinacionalitat. L’experiència mostra que la igualtat formal de la ciutadania no garanteix el reconeixement d’aquesta diversitat nacional. Cal remarcar que a vegades es dona un reconeixement de la pluriculturalitat i del multilingüisme, però dins d’una nació única.

En segon lloc, hi han d’haver acords asimètrics que permetin un alt grau d’autogovern propi a les nacions minoritàries, compatibles amb mecanismes de cooperació entre els dos nivells de govern, però amb clara divisió de poders i d’assignació de competències

Com a tercera condició, cal implicar una regulació plurinacional del govern de la federació, és a dir la necessària participació (i protecció) de les nacions minoritàries en les institucions del govern compartit; han de tenir el mateix dret d’intervenció en els processos de reforma constitucional. Tot plegat requereix de la conformació d’una confiança federal mútua, d’un espai de lleialtat per totes les parts. El que cal evitar és la “tirania de la majoria”.

Finalment, i lligant amb el vessant de vincle entre les persones (i les institucions), que és també part del pacte federal, és important desenvolupar una cultura política plurinacional, que faci precisament de la diversitat de nacions un factor d’identitat de la unió política.

En quant a la inclusió del dret de secessió, “No sembla que hi hagi cap argument normatiu definitiu —de caràcter moral o funcional— contra la introducció d’aquest dret quan s’institueixen normes procedimentals clares que evitin els usos estratègics per part de les elits de les nacions minoritàries” (Requejo, 2009). Però aquest dret s’ha d’enfocar des d’una perspectiva federal, no pas nacionalista o d’una de les parts: ha de prohibir decisions unilaterals per cap de les parts i introduir l’obligació de negociar en base a uns procediments coneguts.

Malgrat l'anterior, Watts argumenta contra la secessió en base al risc de debilitar al conjunt de la federació, a ser un element de desconfiança en el futur, i a que dificulta la coordinació entre els nivells de govern. Tot i això, considera que negar el problema ajuda a que es produeixi la secessió.

La proposta en base al pluralisme federal no oblida, més aviat insisteix i reafirma, determinats trets del federalisme: complexitat normativa i institucional; necessària igualtat de les parts que pacten; respostes no definitives; naturalesa experimental del federalisme; adaptació a les característiques especials de cada cas.

Per últim, esmentar que Elazar dona una doble dimensió al federalisme: “La virtut del federalisme no únicament radica en la seva utilitat a l'hora de mantenir el pluralisme, sinó també de contenir-lo” (Elazar, 2011: 534). Per mitjà del federalisme, es poden articular unitats constituents diverses, unides pel vincle del pacte, assegurar la llibertat necessària per respectar el pluralisme, i organitzar el govern.

Resumirem, per finalitzar, la visió teòrica del federalisme, recordant que el concepte Federal significa bàsicament pacte de govern en dos nivells: el central compartit i el regional en forma d'autogovern. Sota aquest concepte hi ha múltiples formes organitzatives possibles, en funció de diferents característiques del disseny aplicat: nacionalitats reconegudes, grau d'unitarisme, grau de descentralització i grau d'asimetria. Conèixer i reconèixer la realitat del país permet el disseny d'un sistema polític més eficient.

El federalisme aplicat al món és de forma molt majoritària uninacional, com a resultat dels processos conjunts i paral·lels de formació de l'estat i construcció de la nació. El context mundial d'inicis del segle XXI sembla afavorir, però, la implantació de formes federals pluralistes de repartiment del poder, tant dins dels estats que tenen múltiples nacionalitats internes com en la formació de federacions supranacionals com la Unió Europea.

Els sistemes federals, com a conseqüència del repartiment de poders, impliquen complexitat, experiment, adaptació, negociació, col·laboració, empatia, confiança. I això requereix igualtat entre les parts, regles i procediments. En un sistema federal és molt important la creació i manteniment d'una cultura federal, de poder compartit, d'igualtat entre les parts constituents. Aquesta cultura, política, institucional i cívica, afavoreix l'establiment d'un entorn de confiança federal entre les parts, que permet arribar a compromisos creïbles.

No és una actitud exclusiva en els sistemes federals, però negar divergències o diversitats i no afrontar problemes reals a les societats, no és la manera de solucionar-los ni apaivagar-los, sinó de fer-los més grans.

Per tant, podem concloure que un sistema federal de concepció monista no és la solució per a l'organització política d'estats plurinacionals o amb minories fortes i compactes en el seu interior. Una concepció pluralista de la unió federal, amb reconeixement de la pluralitat interna i dels diversos subjectes polítics existents és més adequada. Això sí, aquest enfocament pluralista ha d'anar acompanyat d'una forta lleialtat mútua entre les unitats constituents, entre elles i envers la Federació.

2.2. Les relacions Catalunya-Espanya

Aquest apartat del marc teòric el dediquem a concretar l'altre espai que estudiarem del pensament de Pasqual Maragall, a banda del federalisme: el relacionat amb Catalunya, Espanya i les seves relacions de poder, identitat, sobirania, dependència i interdependència. Però a més de Catalunya i d'Espanya, cal tenir en compte un altre subjecte polític que també forma part de l'entorn d'actuació de Maragall, que és Europa: tant com un objectiu a assolir -fins al 1986-, com un referent en la restauració democràtica d'Espanya en un espai polític lliure i democràtic, i finalment com a nova entitat supranacional que influeix en les competències i les relacions entre Catalunya i Espanya.

No és de l'abast d'aquest treball un anàlisi detallat de la història, la realitat, l'enfocament i les bases teòrico-polítiques de les relacions Catalunya-Espanya, però sí que cal un mínim d'aproximació als conceptes i fets que conformen aquesta interdependència, doncs influeixen en els tipus d'organització del poder que adopta l'estat espanyol i les seves parts constituents. Per tant, farem a continuació un intent de fixar els conceptes de nacionalisme, catalanisme i federalisme en l'entorn de les relacions entre Catalunya i Espanya, així com descriure certs esdeveniments històrics que tenen influència sobre l'objecte del nostre treball: la instauració de la democràcia a Espanya, la construcció de l'estructura Constitucional i estatutària, i el fracàs del procés de l'Estatut de 2006.

Nacionalisme - catalanisme - federalisme

En el context català es dona una certa confusió semàntica entre les diferents corrents que, especialment des de finals del Segle XIX, han dominat l'esfera política vinculada amb l'encaix de Catalunya a Espanya i les reivindicacions de caràcter nacional o identitari.

Josep Termes i Jordi Casassas plantegen el tema de la següent forma:

“A Catalunya existeix el terme “catalanisme” un mot genèric l'equivalent del qual (com sovint s'ha destacat) no es troba enlloc d'Europa, com a mínim en una utilització ininterrompuda des de la meitat del S.XIX. Què representa aquest terme indefinit? Estem davant d'un intent reeixit de confrontació amb el terme “nacionalisme”, o del reflex d'una praxis nacionalista que se sent “diferent” per la seva frustració polític-estatal diferent? ... fins a quin punt un terme com el “catalanisme” no intenta defugir el problema central de Catalunya (i és clar del catalanisme) que és la definició completa de la seva sobirania?” ... “Tot i ser el més emprat, el concepte “catalanisme” no és l'únic genèric que ha disputat l'exclusivitat al nacionalisme. A Catalunya no podem oblidar l'existència del federalisme ... que ha acabat identificant tota una manera (sociològica, cultural i política) d'entendre el problema d'identificació i de reivindicació nacional.” (Casassas, 1997: 58).

Han estat termes que han tingut diferent càrrega política i han inclòs diferents concepcions de Catalunya (Almirall, Pi i Margall, Cambó, Roca i Farreres, Nin), tot i que a vegades també han estat polisèmics, al incloure sota una mateixa paraula concepcions polítiques allunyades entre elles, com il·lustra la següent cita de Rafael Campalans: “Nuestro catalanismo humano, opuesto por definición y esencia al chovinismo nacionalista, no tenía nada que ver con el catalanismo utilitario de Cambó ni con el catalanismo doctrinario de los románticos de la historia.” (Casassas, 1997: 73).

Determinats autors consideren que no hi ha diferència entre catalanisme i nacionalisme “cal qüestionar-se una vegada més si hi ha alguna diferència entre els termes ‘nacionalisme català’ i ‘catalanisme’, amb la finalitat de concloure, també una vegada més, que -en rigor- són la mateixa cosa. Es pot establir un paral·lelisme igualment entre ‘nacionalisme espanyol’ i ‘espanyolisme’ que corresponen al mateix concepte” (Company, 1997: 187).

D'una altra banda, Caminal considera que:

“Catalanisme i nacionalisme són dues paraules i conceptes complementaris però no sinònims. El catalanisme inclou des dels seus orígens diferents maneres de concebre la identitat de Catalunya i la voluntat d'autogovern. A grans trets es pot dir que federalisme i regionalisme en són les seves dues grans tradicions originàries” ... “Tant regionalistes com federalistes catalans participen d'una doble idea: 1) reconeixement de la identitat de Catalunya i del seu dret a l'autogovern; 2) voluntat de seguir formant part d'Espanya, com un projecte de convivència compartida, sobre la base del reconeixement de la pluralitat de pobles que la conformen. El catalanisme és prou ambigu com per incloure sobre la base d'aquest comú denominador, a regionalistes, autonomistes, federalistes, nacionalistes i independentistes”. (Caminal, 2009: 495).

Altres autors (Boix, Castells, Requejo, Ridao)⁵ identifiquen el catalanisme com un moviment polític ampli, que es dona principalment durant el segle XX, amb dos objectius concrets: aconseguir l'autogovern de Catalunya i canviar Espanya cap a la modernitat i la plurinacionalitat.

En l'entorn temporal en que situem el treball (1998-2006), aquest tres conceptes històrics tenen usos semàntics a vegades confusos. Per evitar confusions en l'anàlisi, en aquest treball farem ús d'aquest termes en les accepcions conceptuals següents:

Entendrem per Catalanisme el pensament polític que defensa la identitat diferenciada de Catalunya com a poble o nació i la seva voluntat d'autogovern dins del marc polític espanyol. Per Nacionalisme (català) ens referirem al pensament polític que defensa la identitat de Catalunya com a nació, i la seva voluntat d'autogovern, fins arribar –si és possible- a tenir un estat-nació propi. Finalment Federalisme serà el pensament polític que reconeix la identitat i el dret a l'autogovern de Catalunya (i d'altres pobles) dins de l'estat espanyol, així com també la solidaritat entre ells, i que s'expressa en un pacte d'iguals: el pacte federal.

Òbviament, el Catalanisme inclou els altres dos conceptes, en tant que reconeix la identitat i demana l'autogovern de Catalunya. El federalisme pot tenir com horitzó final la integració de Catalunya en una Espanya o en una Europa federal, i el nacionalisme té com horitzó final el reconeixement com estat-nació.

Espanya i Catalunya des de 1975

Per emmarcar i entendre el pensament de Pasqual Maragall en el període esmentat, hem de tenir en compte el context polític i històric que el precedeix i en el que es desenvolupa. Ens limitarem a una breu exposició dels fets més rellevants produïts des del final de la dictadura franquista, doncs són els que defineixen més directament l'Espanya i la Catalunya del moment; igualment, ens referirem només als que tenen relació amb el model polític territorial i la relació entre les dues entitats. Com a referència general hem fet servir el llibre de Caminal sobre l'Estat autònom espanyol (Caminal, 2009).

L'aprovació de la Constitució Espanyola el 1978 va obrir el que està reconegut com el període liberal-democràtic més perllongat de la història d'Espanya. Va ser important la participació de les forces polítiques catalanes en la seva definició i desenvolupament: *“La vocación catalana de construir un verdadero Estado español ha sido permanente desde los primeros federalistas, herederos del liberalismo progresista y democrático frente al conservador moderado de los doctrinarios, hasta los constituyentes de 1978 y los nuevos estatuyentes del pasado año 2006”* (González Casanova, citat a Caminal, 2009: 479).

5. Jornades del Cicle “Horitzons 2020”. Ateneu Barcelonès. Octubre-Desembre 2013

La Constitució va tenir èxit en la consolidació d'un estat democràtic, homologable a les altres democràcies europees, tot i determinats condicionants provinents de la situació anterior (rei designat com el successor pel dictador, paper de les forces armades, preeminència de l'església catòlica, etc).

Espanya es va organitzar territorialment mitjançant un fórmula de descentralització política i administrativa coneguda com Estat de les autonomies. En frase de Jordi Solé Tura, en l'article 2 de la constitució espanyola *“se dan cita, de manera desordenada, las dos grandes concepciones de España, enfrentadas no sólo en el terreno de las ideas, sino también en el de las armas: la concepción de España como una nación única e indivisible y la concepción de España como un conjunto articulado de pueblos diversos, de nacionalidades históricamente formadas y de regiones”* (Solé Tura, citat a Caminal, 2009: 486). La redacció del citat article “defineix un estat híbrid, que no és ni unitari, ni federal, que se sosté sota principis tan unitaristes com centralistes, i s'estructura, en part, com un estat de concepció federal.” (Caminal, 2009: 488).

Es pot afirmar doncs que Espanya fa un gran pas des de l'uniformisme anterior cap el reconeixement de la seva diversitat interna, amb el reconeixement de la capacitat d'autogovern, tant per les “nacionalitats” històriques, com per la resta de regions i territoris que formen l'estat. No fixa un model, el deixa obert. Aquest fet es pot interpretar de dues formes: d'una banda, dóna esperança a un gran recorregut en la capacitat d'autonomia i de reconeixement identitari però, de l'altra, no impedeix que es puguin produir moviments involutius cap a un nou centralisme.

El resultat és que es transforma la cultura política espanyola, “però persisteix la divisió nacional, la reserva o oberta resistència contra tot desenvolupament federal d'aquest pluralisme nacional. Continua veient-se aquest pluralisme com un risc per a la unitat d'Espanya, quan aquest és, contràriament, fonament imprescindible per avançar cap a una unió política sòlidament assentada” (Caminal, 2009: 491). Catalunya va participar de forma intensa i amb lleialtat democràtica i institucional en el nou estat constitucional.

L'esmentada doble idea del paradigma bàsic del catalanisme polític (dret d'autogovern dins d'una Espanya plurinacional) ha estat diagnosticada com esgotada i superada per l'actual catalanisme després de les complexitats del procés estatutari del 2006 i la sentència restrictiva del Tribunal Constitucional de 2010⁶.

Però s'han donat resistències a la visió plurinacional d'Espanya. El desenvolupament legal i institucional de l'estat de les autonomies ha estat “més basat en una concepció devolucionista que en la construcció d'un model federal coherent” (Caminal, 2009: 501). Diferents fets avalen aquesta afirmació: la LOAPA, el manteniment de la província com entitat local i circumscripció, la no adequació del Senat com a cambra de representació territorial, la limitació en el finançament autonòmic, el no reconeixement de les llengües de forma igualitària, la concepció centralista del Poder Judicial i del propi Tribunal Constitucional

Tot plegat ha portat al fracàs del procés del segon Estatut d'autonomia. L'intent d'aprofundir en el reconeixement de la pluralitat nacional de l'estat i d'incrementar i garantir les capacitats de govern autonòmic que va significar l'Estatut de 2006 van acabar de forma abrupta amb la sentència del Tribunal Constitucional de 2010. El procés polític que va dur fins aquest final, amb les dificultats de negociació, els canvis sobre el projecte inicial, les campanyes en contra, la manipulació partidista de la configuració dels membres del Tribunal, el canvi d'un text ratificat en referèndum pel poble català, va portar primer a

6. Professors Boix, Castells, Requejo i Ridao en diferents jornades del Cicle “Horitzons 2020”. Ateneu Barcelonès. Octubre-Desembre 2013.

la desafecció⁷ i després a la situació actual caracteritzada per l'increment del sentiment nacional català: els que creuen que Catalunya hauria de ser un estat independent han passat d'un 19,4% al gener de 2010 a superar el 45% en l'actualitat⁸.

Convé esmentar en aquest punt la visió de Buchanan sobre la dinàmica que pot portar a una demanda popular d'independència: un grup d'una part de l'estat demana més competències d'autogovern, l'estat ignora la petició o concedeix l'autonomia però en la pràctica incompleix l'acord, amb el que molts autonomistes es tornen secessionistes. L'estat reacciona durament contra la independència amb la qual cosa augmenta el nombre d'independentistes i el seu grau de convenciment (que pot portar a recórrer fins i tot a la violència). Es tracta d'un joc de seguretat de doble cara: ambdues parts saben que la millor solució és l'autonomia intraestatal, però no tenen la seguretat (confiança) que l'altra part recolzarà de bona fe una acord d'aquest tipus. La unitat subestatal no confiarà en el respecte pel nivell d'autonomia ofert, l'altra –l'estat- no concedirà una autonomia que veu inestable i com un pas més cap a la secessió. (Buchanan, 2013: 19).

Com a resum d'allò dit fins ara sobre les relacions entre Catalunya i Espanya des de 1975, constatem que la Constitució espanyola va tenir èxit en la construcció d'un estat liberal democràtic, però no l'ha tingut en la formació d'un estat plurinacional organitzat de forma federal. Els poders que tenen una visió d'Espanya com a nació única, uniforme, governada des d'un centre polític han aconseguit fer-se seva una Constitució que permetia altres lectures i formes de desenvolupament més pluralistes.

Això ha portat a un canvi de paradigma en l'àmbit del catalanisme polític, que sembla haver tancat el doble eix clàssic que intentava aconseguir més autogovern a Catalunya al temps que procurava l'evolució de l'estat espanyol cap al reconeixement de la seva pluralitat interna. En conseqüència, els conceptes de catalanisme, nacionalisme i federalisme estan variant els significats que tenien històricament. El catalanisme sembla evolucionar, conjuntament amb el nacionalisme, cap al sobiranisme amb un nou horitzó -no utòpic- d'independència, abandonant com objectiu paral·lel la regeneració d'Espanya. El federalisme impulsat des de Catalunya necessitaria de trobar recolzament en la resta d'Espanya per poder ser una alternativa creïble; a més, si l'alternativa federal que pugui oferir no és pluralista i plurinacional, no es podrà considerar que formi part del catalanisme ampli.

7. Exemples de discursos de José Montilla com President de la Generalitat en llocs i mitjans espanyols: *La Constitución no es un arma arrojadiza, es justo lo contrario: es el consenso y la estabilidad. ... No escuchar lo que dice Catalunya es grave, no entenderla deliberadamente es peor. Escuchen y entiendan. Entiendan y escuchen. ... No vamos a renunciar a nuestra voluntad de autogobierno plasmada en el Estatuto.* Foro Europa Press 30/11/2009

Una Constitución que también pertenece a los catalanes y debe amparar nuestra voluntad de mayor autogobierno ... No exagero si llamo la atención sobre el riesgo de causar un daño irreparable a Catalunya y a España. ... No hay sentencia que pueda juzgar los sentimientos de los ciudadanos de Catalunya ni su voluntad, todavía mayoritaria, de desarrollar su autogobierno en el marco de una España constitucional. EL PAÍS 05/05/2010

Tenemos ante nosotros la cuestión de fondo, el problema secular de la relación entre Catalunya y el resto de España, que atraviesa nuestra historia contemporánea y que, a mi juicio, se trata más de un problema español que de un problema catalán. ... Esta sentencia muestra una evolución decepcionante de nuestro intérprete constitucional en términos de calidad democrática. ... No nos queda otro camino que recuperar nuevamente el espíritu constitucional primigenio para restablecer el reconocimiento y respeto a las distintas identidades, culturas y lenguas de España, en el marco de un Estado que acepte, ampare, anime y defienda sus singularidades y su pluralidad. Ello requiere la complicidad y el apoyo de quienes defendemos una visión de España como un proyecto ampliamente compartido. EL PAÍS 17/07/2010.

8. CEO Centre d'Estudis d'Opinió: Baròmetre d'Opinió Política. La resposta a la pregunta "Creu que Catalunya hauria de ser...un estat independent" donà 48,5% a Novembre de 2013 3ª onada 2013 i un 45,2% al Febrer de 2013, 1ª onada 2014.

3. Metodologia

Enfocament metodològic per a l'anàlisi del pensament de Pasqual Maragall

La base de treball han estat els escrits, discursos i entrevistes fetes per Pasqual Maragall. Només hem analitzat el discurs propi d'en Pasqual Maragall, sense entrar en la consideració que hagin pogut fer altres persones o autors sobre el seu pensament. Ens hem centrat en textos relacionats amb el federalisme o les relacions entre Catalunya i Espanya. No considerarem per tant el pensament polític de Pasqual Maragall en relació a altres aspectes rellevants, com el món local i el paper de les ciutats en la política, però allunyats de l'objectiu del treball.

El període temporal va de 1982 a 2006: des de que és Alcalde de Barcelona, quan va passar a ser candidat a President de la Generalitat, quan és President i després que va deixar la Presidència. Per l'anàlisi temporal definim 4 períodes concrets:

- Període 1: Fins a setembre de 1997. Quan és Alcalde de Barcelona
- Període 2: Fins a novembre de 2003. Candidat a la Presidència de la Generalitat
- Període 3: Fins a juny de 2006 amb l'aprovació en referèndum de l'Estatut⁹
- Període 4: posterior a juny de 2006

Per recollir, estudiar i analitzar el pensament polític de Pasqual Maragall en relació al federalisme, s'utilitzen com a referència analítica els quatre eixos conceptuals que proposa Ferran Requejo per a fer estudis comparatius entre sistemes federals (Requejo, 2009: 211):

1. L'eix uninacional-plurinacional (U/P)
2. L'eix unitarisme-federalisme (Fed)
3. L'eix centralització-descentralització (Cen)
4. L'eix simetria-asimetria (Sim)

I per a categoritzar les altres característiques que volem analitzar en el treball, hem afegit quatre eixos més:

5. Catalunya. Referències a la seva concepció de Catalunya (CAT)
6. Espanya. El mateix en relació a Espanya (ESP)
7. Europa. Idees sobre Europa en general i la Unió Europea en particular (EUR)
8. Catalanisme. Textos relacionats amb pensament catalanista o nacionalista (Nac)

Adicionalment, durant la recollida de dades s'han anat etiquetant alguns altres conceptes importants que poden ajudar a emmarcar millor l'anàlisi a realitzar (Estatut, Fiscalitat, interlocució, etc.). En l'annex 1 es recullen les claus i conceptes considerats, als que per facilitar la seva identificació durant l'explicació nomenarem com a "*critèris*", per a diferenciar-los dels eixos analítics anteriors.

La forma de treballar ha estat procedir a un buidatge¹⁰ dels documents, entrevistes i llibres fets per Pasqual Maragall, seleccionant els paràgrafs més rellevants en relació amb l'anàlisi proposat. Els textos seleccionats els hem categoritzat segons els eixos analítics esmentats, assignant cada frase a l'eix, o eixos, amb els que tingui relació.

9. No considerem com data final d'aquest període quan deixadeser President, doncs de la lectura del text no hem pogut observar un canvi de posicionament de Pasqual Maragall precisament quan ja l'estatut està aprovat. La diferència entre l'Estatut sortit del Parlament amb l'aprovat a *Las Cortes*, el recolzament del seu partit –el PSC– als canvis fets, i l'acord privat entre Zapatero amb Mas, fan que un cop aprovat l'Estatut Pasqual Maragall comenci a manifestar desafecció amb el resultat del procés i fins i tot por de la possible futura retallada per part de Tribunal Constitucional.

10. Buidar, en el sentit d'extreure dades d'un escrit.

També hem tingut en compte la dimensió temporal de cada text, doncs hem recollit la data en que es va produir l'escrit o manifestació, de forma que el podem situar en el context del moment. Per això, hem confeccionat un recull de dates i fets rellevants com el que es mostra en l'Annex 2.

Materialment, amb els textos seleccionats s'han construït unes fitxes de recollida on cada línia correspon a una frase seleccionada, amb un número de referència, un codi de la Font documental i el Capítol i la pàgina concreta on està el text. A l'annex 3¹¹ es mostra el format concret de la fitxa, i a l'annex 4 la relació de les Fonts documentals fetes servir. D'aquesta forma hem obtingut un recull de les frases significatives, amb possibilitat de ser classificades segons eixos analítics, criteris, i assignades al marc temporal. Les categoritzacions marcades permeten realitzar diferents classificacions per tema/es i períodes temporals, de forma que es facilita l'anàlisi i la comparació a realitzar.

11. El contingut de l'annex citat és només un exemple de la recollida feta. Donat el gran volum de fitxes recollides, el conjunt de les dades obtingudes es recullen en un document apart del cos d'aquest treball (1.267 referències en 177 pàgines)

4.2. Eixos d'anàlisi

El segon tipus d'anàlisi quantitatiu, fet en base a les categoritzacions fetes a les fitxes de recollida explicades a la metodologia, consisteix en la comptabilització de les vegades que cada un dels eixos d'anàlisi ha estat citat en els paràgrafs del discurs recollits.

Anàlisi dels eixos

Els resultats globals es mostren en la següent taula¹³:

Taula 1: Total per eixos d'anàlisi

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac	Suma
Nº	295	257	168	173	714	765	241	291	2.904
%	10,2	8,8	5,8	6,0	24,6	26,3	8,3	10,0	100

Com veiem en la taula anterior, dels eixos d'anàlisi utilitzats, el 26,3% dels textos fan referència a Espanya i el 24,6% a Catalunya; en un segon nivell estan el Pluralisme i el Nacionalisme en l'entorn del 10%. Aquestes dades reforcen el resultat de l'observació del núvol de paraules, de forma que Espanya i Catalunya son els conceptes centrals del discurs de Pasqual Maragall.

Veiem ara si s'ha produït canvi o evolució temporal en els conceptes continguts en el discurs. En la següent Taula 2 es recullen, en percentatge, els mateixos eixos pels 4 períodes definits en l'apartat metodològic.

Taula 2: % Total per eixos d'anàlisi i períodes temporals

Període %	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac	Suma
P1	5,2	13,7	12,8	3,3	23,7	26,5	2,4	12,3	100
P2	10,2	13,2	6,3	5,5	19,8	25,7	8,6	10,6	100
P3	11,8	4,4	5,0	8,6	28,2	29,1	5,0	7,9	100
P4	8,9	5,5	3,2	3,2	28,8	22,5	16,1	11,7	100
TOTAL	10,2	8,8	5,8	6,0	24,6	26,3	8,3	10,0	100

En relació als eixos Catalunya i Espanya, hi ha una continuïtat en el fet que sempre són els més emprats, sent el canvi observable més suggeridor que, precisament a partir de l'aprovació de l'Estatut, les citacions a Catalunya superen les d'Espanya, que a la seva vegada es situen en el punt mínim; en aquest últim període, hi ha un increment molt significatiu de les referències a Europa.

En quant a l'eix nacionalisme no hi ha canvis amb el temps, però sí es pot observar que en el període de la seva Presidència de la Generalitat és quan menys s'utilitza. Notar també que l'eix federal té moltes més referències en els períodes anteriors a la Presidència que l'eix d'unitarisme / pluralisme, que és en conjunt el tercer amb més referències, i que els temes de simetria / asimetria competencial són més emprats en el període d'elaboració de l'Estatut.

13. A l'annex 5 es mostra els conjunts de taules de resultats obtingudes.

Anàlisi de les relacions entre eixos

La caracterització metodològica feta ens permet aprofundir en aquest anàlisi, fent un cert creuament de dades. En efecte, quan un text fa referència a un eix concret podem veure quins són els eixos més relacionats amb aquest. Un primer exemple és observar quan les frases i textos bàsics fan referència a l'eix Catalunya, quins són els altres eixos relacionats. Ho veiem a la Taula 3:

Taula 3: Quan parla de Catalunya parla també de

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac	Suma
714	171	90	74	94		524	126	189	1268
%	24	13	10	13		73	18	26	

La citada Taula 3 ens diu que de les 714 anotacions que tenen referència amb l'eix Catalunya, 524 fan també referència a l'eix Espanya (un 73%); i que 171 ho fan amb l'eix Unitat / Pluralisme (un 24%).

A l'Annex 5 es mostra la totalitat de taules de cada eix, però les observacions més rellevants que es poden fer en aquest anàlisi creuat, en base a les citades taules, serien:

Catalunya i Espanya són els conceptes més interrelacionats entre ells; com hem vist, el 73% dels ítems que parlen de Catalunya fan relació a Espanya. En el sentit contrari el 68% dels textos que parlen d'Espanya fan relació també a Catalunya. No es tracta de conceptes segregats, separats, sinó de realitats polítiques molt implicades entre elles.

L'eix Espanya està més associat als temes de pluralisme (30%) i federalisme (22%), més que no pas Catalunya (24 i 13% respectivament). En canvi, l'eix Catalunya té com a segona relació l'eix nacionalisme (26%), que és el tercer en el cas d'Espanya (18%). Per tant, la necessitat de reconèixer el pluralisme nacional dins d'Espanya i d'adoptar en conseqüència una organització federal, és més important per Maragall que en el cas intern de Catalunya.

Europa com eix d'anàlisi es relaciona principalment i per igual amb Catalunya i Espanya (52%) donant-nos ja indicis que, com veurem mes endavant, el camí de Catalunya cap a Europa passa per Espanya i va en paral·lel a ella, segons Maragall.

Els eixos d'anàlisi del tema federal (pluralitat, federalisme, centralització, simetria) estan en general mes correlacionats amb Espanya que amb Catalunya, sobre tot els de simetria (80% vs. 54%) i federalisme (64% vs. 35%), el que ratifica l'observació anterior sobre la necessitat de reconèixer una Espanya diversa i federal.

Hem fet també unes comparació combinant fins 3 eixos per veure si es poden identificar quins són els altres eixos associats. Mostrem a continuació la Taula 4 (la resta d'encreuaments es mostren també a l'annex 5) amb el resum de la combinació entre Catalunya, Espanya i Europa:

Taula 4: Catalunya / Espanya / Europa

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac	Suma
102	22	13	12	13				26	86
	22	13	12	13				25	

El que ens mostren les dades és que quan un paràgraf fa referència de forma simultània als 3 eixos analítics esmentats, Catalunya / Espanya / Europa, el 25% de les cites fan també referència a l'eix nacionalisme i el 22% al de pluralisme.

Altres observacions sobre aquestes combinacions triples mostrades a les taules de l'annex 5 són que l'eix de Pluralitat, amb un 33%, és el més relacionat amb Catalunya, Espanya i Nacionalisme, i també amb Catalunya, Espanya i Federalisme (un 38%). La combinació dels eixos Pluralisme i Federalisme amb Catalunya i Espanya respectivament, mostra una correlació més gran amb Catalunya (53%) que amb Espanya (38%). Quan es combinen els eixos Pluralisme, Federalisme i Espanya, l'eix de la simetria mostra un valor força alt (37%) i en canvi el mateix cas amb Catalunya és només del 13%.

Amb les dades anteriors podem concloure en relació a la metodologia utilitzada, que el plantejament dels eixos d'anàlisi dona resultats rellevants; tots els eixos conceptuals són utilitzats i tenen relació amb el discurs objecte d'anàlisi. En quant als resultats destaquem que els eixos Catalunya i Espanya concentren la meitat de les cites, i mostren que són bàsics en el pensament de Maragall. Però també cal veure que la suma dels 4 eixos relacionats amb el tema federalista, sumen un terç de les cites, assenyalant la seva rellevància. L'evolució temporal mostra una continuïtat general en els eixos de pensament, encara que hi ha un canvi al final, un cop aprovat l'Estatut, amb la baixada de les referències a Espanya i el creixement de les d'Europa.

4.3. Criteris complementaris

Anàlisi de criteris

Per últim, el tercer tipus d'anàlisi possible amb les dades disponibles és en base als criteris complementaris que exposàvem en la metodologia. A l'annex 6 hi ha les taules corresponents, que segueixen la mateixa lògica que les dels eixos analítics. Els resultats globals són els següents:

Taula 5: Total per criteris rellevants

TOTAL	AUT	BCN	CAN	CON	COR	DEM	ENF	EST	FIS	FUT	IND	INM	LEA	LLE	LOC	MAD	NIN	PUB	PLU	POL	PRO	SEN	TER	XAR	TOT
Nº	59	12	52	135	6	51	220	175	82	66	38	18	51	67	47	25	134	2	214	26	80	33	11	31	1.635
%	3,6	0,7	3,2	8,3	0,4	3,1	13,5	10,7	5,0	4,0	2,3	1,1	3,1	4,1	2,9	1,5	8,2	0,1	13,1	1,6	4,9	2,0	0,7	1,9	100

S'observa una gran dispersió entre els ítems considerats. Els tres majors percentatges es donen en relació a l'Enfocament teòric (13,5), a la Pluralitat o diversitat (13,1) i al nou Estatut (10,7) seguit de les referències al marc Constitucional (8,3) i a la no existència d'interlocució, de comprensió, per part d'Espanya (8,2).

La visió de possibles evolucions temporals en els conceptes discursius en els diferents períodes considerats, ens l'ofereix la següent taula:

Taula 6: Total per criteris rellevants segons període

Període	AUT	BCN	CAN	CON	COR	DEM	ENF	EST	FIS	FUT	IND	INM	LEA	LLE	LOC	MAD	NIN	PUB	PLU	POL	PRO	SEN	TER	XAR	TOT
P1	12,5	9,2	0,0	5,8	1,7	2,5	5,0	0,0	9,2	3,3	3,3	1,7	7,5	2,5	15,0	1,7	0,8	1,7	7,5	1,7	3,3	1,7	0,0	2,5	100
P2	2,3	0,0	4,4	10,3	0,4	3,6	18,1	2,8	3,5	3,6	2,2	1,2	4,5	3,5	2,5	1,7	7,1	0,0	12,5	2,0	7,1	3,3	1,6	1,7	100
P3	3,9	0,2	2,7	8,8	0,2	2,0	7,4	19,8	6,9	3,7	2,4	1,2	1,7	5,1	0,8	1,5	8,8	0,0	16,2	1,2	2,5	1,4	0,0	1,7	100
P4	2,1	0,0	2,6	2,1	0,0	4,7	19,2	16,7	2,6	6,4	2,1	0,4	0,4	4,3	3,0	0,9	13,7	0,0	9,8	1,3	5,1	0,0	0,0	2,6	100

És observable que en el període inicial hi ha una preeminència dels temes locals (LOC / AUT / FIS) i del desenvolupament de l'autonomia (AUT), de forma coherent amb la situació política del país i amb el fet de ser Maragall alcalde de Barcelona. En els períodes següents aquests aspectes locals perden rellevància.

Les manifestacions que es poden associar a fixar teoria, a aportar visió conceptual (ENF) prenen més força en els períodes en que Maragall és candidat a la Presidència de la Generalitat i quan ho deixa de ser. Podríem pensar en que es correspon a una època en que ha de transmetre el seu pensament al país i quan comença a pensar en deixar un llegat intel·lectual i polític.

En el segon període, prenen volum els paràgrafs relacionats amb el marc Constitucional (CON) i la pluralitat (PLU), molt associada aquesta última al concepte d'Espanya plural. Els dos criteris es mantenen importants en el tercer període, en el que apareix amb molta força el tema del nou Estatut (EST) i també la identificació del fet de no tenir cap interlocució a l'Estat (NIN).

En l'últim període, es consoliden els temes estatutaris i d'interlocució amb Espanya, i tornen amb força els criteris i enfocaments teòrics.

Ressaltar que hi ha uns temes que, sense tenir moments destacats, mantenen una presència transversal i constant en el discurs considerat: Democràcia (DEM), finançament (FIS), futur (FUT), llengua (LLE), proximitat (PRO).

Anàlisi de les relacions entre criteris

Seguint el mateix fil que en l'anàlisi dels eixos conceptuals, el següent pas és procedir a fer creuament de dades, precisament amb els eixos citats. Veiem un exemple:

Taula 7: Relació entre el criteri Catalunya i els altres criteris

TOT	AUT	BCN	CAN	CON	COR	DEM	ENF	EST	FIS	FUT	IND	INM	LEA	LLE	LOC	MAD	NIN	PUB	PLU	POL	PRO	SEN	TER	XAR	TOT
Nº	33	12	34	62	3	18	52	154	50	47	29	9	25	32	20	14	102	1	135	7	22	11	1	16	889
%	3,7	1,3	3,8	7,0	0,3	2,0	5,8	17,3	5,6	5,3	3,3	1,0	2,8	3,6	2,2	1,6	11,5	0,1	15,2	0,8	2,5	1,2	0,1	1,8	100

És clar que hi ha tres criteris que sobresurten sobre els altres quan el discurs parla de Catalunya: el nou Estatut (17,3%), la pluralitat / diversitat (15,2%) i l'existència d'una certa incomprensió sobre Catalunya a l'altra banda (11,5%). La resta de temàtiques resta a força distància d'aquestes tres. A l'annex 6 es poden consultar la totalitat de les taules confeccionades.

Es pot observar que quan l'eix de referència és Espanya, els tres temes destacats són els mateixos que en el cas de Catalunya, però en ordre diferent: la pluralitat (17,5%) és el primer, seguit per la falta d'interlocució (12,5%) i el nou Estatut (11,9%). La temàtica del marc constitucional destaca a continuació amb un 10,8%.

En quant a Europa com eix d'anàlisi, prevalen els criteris d'enfocament (18,2), la pluralitat i la proximitat, ambdós amb un 12,8%. En aquest cas, el tema de la proximitat està associat al principi de subsidiarietat com a criteri de governabilitat.

Des dels paràgrafs associats al Nacionalisme, els criteris més utilitzats són l'enfocament teòric (17,9%), la pluralitat (13,8%), i el Nou estatut i la interlocució, amb un 12,3% cadascun.

Les taules elaborades amb els 4 eixos d'anàlisi del federalisme, mostren un element comú: el criteri de pluralitat és destacat en els 4 eixos, amb un màxim (lògic) del 26,2% en el cas de l'eix Unitat / Pluralitat. També es pot destacar que en dos eixos d'anàlisi (Federalisme i Centralització) coincideixen els tres criteris amb més nombre d'associacions, encara que amb percentatges diferents: Enfocament, Pluralitat, Proximitat. Per últim, esmentar que l'asimetria està molt associada al tema de la llengua (17,17%)

L'anàlisi dels criteris relacionats amb les combinacions triples d'eixos mostra que en la combinació Catalunya / Espanya / Europa, surt destacat el criteri de pluralitat (18,1%), seguit del nou Estatut (15,2%). A distància trobem l'autonomia i el futur amb un 6,7%. També que quan es vinculen Catalunya / Espanya / Nacionalisme (i també Catalunya / Espanya / Federalisme) els ítems destacats són la interlocució amb Espanya (20,3%) i el Pluralisme i el nou estatut, ambdós amb un 18,6%.

Els creuaments dels eixos Unitat i Federalisme amb Catalunya i Espanya respectivament donen criteris destacats iguals: Pluralitat per davant de tots amb un 29,8% i un 26,1%; constitució i interlocució després en una forquilla comú entre el 13 i el 9,8%. Una diferència quantitativa observable és que en la cas de creuar amb Catalunya, el tema del nou Estatut està en segon lloc amb un 14%; en el cas d'Espanya, és el tema constitucional el segon, amb un 13%.

Les conclusions d'aquest últim apartat de l'anàlisi quantitatiu ratifiquen algunes de les fetes anteriorment. La introducció dels criteris complementaris en l'anàlisi referma l'interès de Pasqual Maragall en les concepcions de la política, les relacions entre Espanya i Catalunya, el pluralisme i la importància del marc constitucional. És evident també la seva creixent preocupació per la manca de comprensió del problema català i d'interlocució lleial per part espanyola.

5. Anàlisi del pensament de Pasqual Maragall

Aquest capítol és el nucli real del treball, on s'analitza el recull del pensament d'en Maragall en referència a la concepció federal de l'estat i a les relacions Espanya – Catalunya. Els objectius plantejats són, per una banda, identificar i concretar les seves idees principals, analitzar si han sofert o no un procés evolutiu al llarg del temps, i per fi donar respostes a les preguntes d'investigació.

D'acord amb el plantejament metodològic i els resultats de l'anàlisi de conceptes anterior, en aquest punt nuclear del treball exposarem i estudiarem el pensament de Pasqual Maragall en base a la següent seqüència expositiva: primer mostrarem la visió sobre el Federalisme, després successivament sobre Catalunya, Espanya i les seves relacions. Seguirem amb la seva concepció del nacionalisme, la visió que té d'Europa, el nou Estatut, el finançament, la interlocució amb Espanya i per finalitzar la independència.

5.1. Federaslime

El federalisme és un tema transversal en el pensament polític de Pasqual Maragall. A més de múltiples cites al llarg dels seus discursos, entrevistes, llibres i articles, podem identificar quatre grans plantejaments successius de la seva visió federal.

En primer lloc, quan era Alcalde de Barcelona (6; 34)¹⁴ en que associa el nou estat de les autonomies a una formulació híbrida entre el federalisme alemany i el regionalisme italià, amb presència implícita d'un esperit federal, al menys des del punt de visat de l'esquerra. L'associa a una constant en la tradició del catalanisme per trobar solució global a Espanya, aplicable a més al nou marc Europeu (6; 35).

Proposa una interpretació 'federalitzant' de la Constitució Espanyola, en tres sentits: concreció de les competències entre l'Estat i les Comunitats, deixant les residuals a nivell local (6; 36), corresponsabilització de les Comunitats Autònomes en les polítiques d'Estat –participant en temes generals encara que no siguin de la seva competència directa- via el Senat com a càmera territorial, i finalment definir i concretar les relacions entre la comunitat autònoma i les entitats locals.

Proposa un objectiu de repartiment dels fons fiscals de forma que el 50% sigui per l'Estat, el 25% per les Comunitats Autònomes i el 25% per l'Administració local. Dona importància a la responsabilitat fiscal pròpia de les Comunitats Autònomes, que han de ser capaces de fixar impostos propis, assumint el cost polític conseqüent. I assenyala la importància fonamental del principi de col·laboració entre els tres nivells de poder: *“el principio de colaboración es la síntesis de la cooperación, la participación y la solidaridad, es decir del mejor espíritu federal”* (6; 37). Així com el de la confiança mútua, seguint el model alemany.

En aquesta etapa vincula el municipalisme amb el federalisme, incorporant al primer dins del segon, en el sentit que bona part dels principis aplicables a les relacions entre l'Estat i les comunitats són també extrapolables a les relacions amb els Ajuntaments.

14. Nota metodològica: En aquest apartat del treball, darrera de cada cita o referència al pensament d'en Pasqual Maragall mostrem entre parèntesi el número assignat a l'Annex 4 a la font utilitzada, i en cas de ser aquesta font un llibre, el número de la pàgina on es pot trobar el text la referència o text citat. Com exemple, la referència a la combinació entre regionalisme italià i federalisme alemany, es troba en la font número 6 (llibre “Espiritu Federal”), pàgina 34.

En un segon moment, durant el curs que va dirigir a la Universitat de Roma al febrer de 1998, va exposar la seva perspectiva federal més teòrica i enfocada a l'entorn Europeu (6; 73). Diu “El concepte de federalisme no es menciona als textos fonamentals europeus però és un concepte ideològic dels europeistes present en tots els textos que parlen d'Europa des del punt de vista polític. És l'ideal d'una federació d'estats europea, semblant a la dels Estats Units d'Amèrica”. A partir de la identificació de dos models de federalisme, el que neix d'una unió de poders pre-existents i el que s'entén com distribució de poders ja existents, el cas europeu seria del primer tipus i el procés espanyol del segon.

Dins del model de distribució de poders, explica que hi han dos classes, la descentralització homogènia i la descentralització diferencial.

“En el primer cas, el traspàs de poders del centre a la perifèria té lloc en un sistema homogeni, sense diferències històriques i culturals. En el segon cas, el traspàs de poders del centre a la perifèria té lloc en un sistema amb diferències culturals, històriques i lingüístiques entre les diferents parts. La descentralització homogènia consisteix en l'apropament de l'àmbit nacional a l'àmbit local. És només una qüestió de distància quilomètrica, de sentir el poder lluny o a prop. La descentralització diferencial, en canvi, és una qüestió de distància cultural. Aquest és el cas més difícil, però també més interessant, de federalisme. Algunes parts del sistema se senten importants per la seva història i se senten diferents de les altres” (6; 74).

El model aplicable al cas d'Espanya és per Maragall el de descentralització diferencial donada la necessitat de reconèixer les característiques d'heterogeneïtat interna. Però insisteix també de forma reiterada en la importància del concepte de subsidiarietat: “Subsidiarietat significa que allò que es fa des de prop de casa és millor que allò que es fa des de lluny. Subsidiarietat significa que la societat existeix abans que l'Estat: l'Estat és un instrument que la societat ha creat per tirar endavant, però l'Estat no és una condició de la societat.” (6; 75). Dit d'un altre manera, tota autoritat, inclosa la de l'Estat, és subsidiària en el sentit que no s'autojustifica, és a dir l'Estat no neix abans que la societat, sinó com a necessitat social. Aquest principi el considera una garantia democràtica i el vincula intrínsecament amb el federalisme: “La columna del pensament federalista i subsidiari és que el vèrtex ha de justificar la necessitat de les seves accions davant la base. La societat delega a l'Estat, que ha de justificar la seva acció davant la societat”.

En aquest sentit, diferencia conceptualment entre la proximitat—el que es fa a prop—i la subsidiarietat: “la subsidiarietat privilegia la proximitat com a valor però accepta que hi hagi dues grans excepcions en les quals la proximitat no es pugui aplicar: l'eficiència i la imparcialitat, aquesta última entesa com a justícia distributiva, com a tractament dels individus a partir d'una base igualitària, i la primera com a necessitat d'estalviar costos actuant a una escala més gran i, per tant, més allunyada” (6; 79).

Per últim, Maragall distingeix el pensament del federalisme històric, que dóna prioritat a la Unió davant de particularismes que provoquen divisió, front a un nou federalisme que és conscient de la distància com a cost polític i de la identitat com a factor de cohesió, encara que continua valorant—com l'històric— el valor del pacte per construir el poder central i la desconfiança davant de possibles col·lusions entre alguns ciutadans i els nivells de poder més propers. (6; 82). En un debat on es contraposen la fragmentació i la globalització, el particularisme i el cosmopolitisme, “la teoria federal i subsidiària només pot funcionar si la defensem dels perills de col·lusió. Les regions i les ciutats han d'evitar que els poders pròxims siguin poders hipercontroladors. Sense col·lusió, la proximitat és un mètode de control automàtic semblant al mercat” (6; 88).

En una tercera etapa, a l'octubre de 1998, ja candidat a la Presidència impulsa una “Carta autonòmica catalana” on dibuixa una proposta a partir de la constatació que “Una lectura catalana

de la Constitución debe permitir afirmar que Cataluña es una nación; hasta hoy el federalismo de la unión y la libertad ha sido un concepto latente; vivimos en una monarquía federalizante; España es un estado plurinacional y el nombre del Estado es España” (6; 123). Concreta la seva proposta en 4 àmbits del federalisme: el federalisme fiscal, el federalisme cultural, el federalisme interior i el federalisme polític.

Proposa un ‘*nou federalisme fiscal*’ a discutir en el Senat federal amb les següents característiques: igualació del règim fiscal foral i el règim fiscal comú; distribució de la despesa neta entre els tres nivells de govern en percentatges del 40/30/30 respectivament; igualació de la despesa per habitant entre les tres àrees metropolitanes de més d’un milió d’habitants i aplicar el criteri d’equitat fiscal territorial consistent en pagar per renda i rebre per població. En aquest àmbit, insisteix en la corresponsabilitat fiscal: “Federalisme implica responsabilitat fiscal per una raó: hi ha d’haver legitimitat recaptatòria i aquesta només s’obté per l’eficiència i l’equitat en la despesa realitzada. Despeses realitzades contra ingressos no recaptats són de difícil avaluació” (6; 126).

En quant al “*federalisme cultural*” proposa que el català sigui llengua co-oficial i que sigui considerada com a patrimoni de l’Estat (6; 126) al temps que considera el castellà com una formidable eina pels catalans. Fa també la proposta, que repeteix en altres moments, que es faci una història comú de tots els pobles d’Espanya, que pugui ser un text que s’utilitzi a tot l’Estat.

Dins del concepte de “*federalisme interior*” proposa la simplificació de les diverses divisions regionals i provincials, tendint cap a una divisió homogènia en set regions o demarcacions, substituint el Consells comarcals per mancomunitats de municipis. Dins d’aquest àmbit, defineix i proposa l’aplicació de diversos principis relacionats amb una concepció federal: Principi de Subsidiarietat: “Tot allò que pugui fer la societat no ho farà l’administració pública. Tot allò que pugui fer una administració més propera no ho farà una altra de més llunyana” (6; 128). Principi de clàusula residual: enumerant les competències dels nivells superiors de govern de forma que les no citades corresponguin als nivells inferiors de l’administració. Principi d’administració única o més propera: “els contactes entre els ciutadans i l’administració pública es situaran amb caràcter integrat en l’administració més propera al ciutadà” (6; 128).

La seva concepció del ‘*federalisme polític*’ té com a eix principal la reforma del Senat per passar a ser un senat “de les nacionalitats i regions” (6; 131), amb elecció per part de governs i parlaments autonòmics, i alcaldes. Descentralització geogràfica de les seus de les institucions estatals; també en el cas de Catalunya. L’acompanya de la necessitat de descentralització de les institucions de l’Estat així com de l’aplicació, també a l’interior de Catalunya, dels principis federals.

Cronològicament en últim lloc, l’exposició potser més completa, ordenada i pedagògica sobre la concepció del federalisme aplicat a Catalunya, a Espanya i a Europa, per part de Pasqual Maragall la va fer el 8 de febrer del 2001 al Club Siglo XXI a Madrid (6; 151 i seg.).

Va presentar un projecte definit com a català i catalanista, amb una visió nova de Catalunya i d’Espanya, que lligava tant amb la tradició del catalanisme, com amb la de les esquerres i de l’Espanya incloent, la de la *Institución Libre de Enseñanza*:

“Una Cataluña que quiere entenderse con España con una propuesta de catalanismo federal, basado en los principios de unión y libertad, y con un talante amable, pactista, razonable y cordial que, a la vez que presenta sus aspiraciones, ofrece confianza y corresponsabilidad ... es una propuesta federal para España pensada desde la periferia de España y mirando a Europa”.

La nova proposta federal la basa en els principis d’unió i devolució, d’unió i de proximitat, “*Unión*

siempre que sea necesario; proximidad siempre que sea posible”. Insisteix en el principi de subsidiarietat com a preferència per la proximitat de la presa de decisions en igualtat de condicions d’eficàcia, equitat i perill de col·lusió. També en la necessitat de convivència – a Espanya i a Europa- de criteris comuns amb cultures diferents.

Considera que el federalisme ha de ser asimètric només en la justa mesura necessària per a conjuminar la diversitat realment existent amb la igualtat de drets polítics¹⁵. En aquest sentit, ataca la concepció centralista i homogeneïtzadora de certes concepcions del federalisme: “*El federalismo hace residir en la persona y en la sociedad, más que en la nación, la fuente del derecho. En este sentido es ‘socialista’ (entre comillas) o societario. El jacobinismo centralista y el independentismo, que hacen residir la fuente del derecho en el Estado-nación son en cambio, en este mismo sentido, ‘nacionalistas’*” (6; 157).

Maragall fixa com a criteri fonamental pel funcionament del model federal el principi de la confiança federal o de lleialtat constitucional; tant en el sentit vertical, entre l’Estat i les autonomies, com en l’horitzontal, entre les diverses comunitats autònomes. Ho concreta en la necessitat de l’acceptació plena del pacte constitucional i del respecte necessari per cada instància de poder a la resta de poders públics

La proposta federal que fa, “ve de sota”, no és imposada des d’un centre de poder, reconeix les diferències i diversitats existents en el conjunt d’Espanya, i parteix d’uns criteris bàsics

“la igualdad en servicios y estándares de vida de los ciudadanos, es decir solidario con las partes menos desarrolladas; pero, a la vez, un federalismo que no confunde la solidaridad con la uniformidad y que es capaz de ofrecer, como ha ofrecido, todas las posibilidades de desarrollo nacional, político y cultural a viejas naciones como la catalana o la vasca y todas las posibilidades de prosperar en el marco de su peculiaridad a los archipiélagos y a determinadas regiones que se sienten también nacionalidades”.

En relació amb la disjuntiva entre igualtat i diferència, Maragall opta pel criteri de “reconeixement de la diferència. Diferència no vol dir desigualtat. Tampoc, òbviament, privilegi” (9; 5). La resposta a la pregunta ¿federalisme i diferència, o federalisme i igualtat? és doble: “som diferents: en llengua, en història, en cultura, en dret, en política; volem el mateix, tenim el mateix dret que els altres -nosaltres i ells” (6; 94). Reivindica doncs la diferència en el reconeixement, amb els mateixos drets, no confonen la unitat amb la uniformitat, i per tant aconseguint la unitat en la diversitat.

Estructura el federalisme proposat en 4 tipus, però en aquest cas els presenta en un ordre diferent. El primer és el *Federalisme polític* (6; 158) que porta inclòs la reforma del Senat, per fer que sigui la Càmera de relacions horitzontals i verticals entre l’Estat i les Autonomies, i de relació d’aquestes amb Europa; un plantejament original és la d’incorporar algun tipus de representació dels Municipis al Senat. Una altre vesant d’aquest plantejament polític és el reconeixement de la realitat plurilingüe d’Espanya, fent que es puguin utilitzar totes elles de forma normal. Apunta també que cal apropar les institucions comuns, trencant la ubicació en un sol lloc.

En segon lloc, el *Federalisme fiscal* en base als mateixos quatre criteris esmenats ja en la Carta Autònoma del punt anterior. Afegeix que “*el federalismo fiscal no es auténtico federalismo si no comporta un cierto margen de libertad en el establecimiento de los tipos impositivos*” (6; 162), marge que a més serveix per enfortir la corresponsabilització fiscal de les Comunitats. Reclama un quadre estable de relacions fiscals, equitatiu, responsable i suficient, que eviti situacions de desconfiança, greuge i ressentiment entre les unitats federals.

15. A Maragall no li agrada l’ús del terme asimetria; de fet diu que “*Asimetría es un concepto que pueden manejar con precisión los politólogos, pero que los políticos no deberíamos utilizar más que con gran precaución*” (6; 157)

El tercer és el *Federalisme cultural*. Assenyala l'ensenyament -l'educació com a forma d'entesa- i la cultura com l'àmbit clau per aconseguir la viabilitat de l'Espanya de tots. Considera un greu error que l'Estat no consideri tasca seva l'ús, defensa i promoció de les llengües i cultures no expressades en castellà; per a Maragall, l'Estat central no ha de deixar en mans de les respectives autonomies els temes associats a les llengües pròpies, sense posar en risc la viabilitat del conjunt d'Espanya. En reciprocitat, “*las autonomías con lengua propia distinta al castellano deben defender y proclamar el castellano como una inmensa riqueza propia*” (6; 163). Considera també necessari –imprescindible fins i tot- que a totes les escoles d'Espanya s'expliqui una història comú a tots els pobles d'Espanya: “*Ni la historia única de España, ni las diecisiete versiones autonómicas de la misma*”¹⁶ (6; 164). De fet, Maragall converteix aquest aspecte en una consideració nuclear dins del federalisme “*Esto es federalismo: educación en la pluralidad, entendimiento entre los pueblos de España de los que habla la Constitución. Unión y libertad. No unión pero libertad; o libertad pero unión; libertad y unión. Ser diferentes e ir juntos. Y por lo tanto ser iguales en el destino, aunque diferentes en el origen.*” (6; 164).

Per últim, potser perquè està formulant un projecte d'àmbit espanyol i no sols català, no esmenta el federalisme interior, i el substitueix pel *Federalisme judicial*. Proposa incrementar la proximitat i diligència de la Justícia, transferint als Tribunals Superiors de Justícia de les Comunitats Autònomes competències en matèria de cassació de sentències, tot i garantint que el Tribunal Suprem continuï amb la resolució dels recursos d'unificació de doctrina. Apunta a un dels temes més inamovibles de la concepció unitària de l'estat, com és l'administració de Justícia.

Com a resum de la proposta, va presentar un decàleg federal que mostrem a continuació (6; 165):

1. *Reformar el Senado para convertirlo en la cámara territorial.*
2. *Descentralizar las sedes de las Instituciones del Estado.*
3. *Igualar en 20 años los resultados del régimen foral con los del régimen común.*
4. *Redistribuir el gasto público en la proporción 40-30-30.*
5. *Igualar la inversión del Estado por habitante en las áreas metropolitanas.*
6. *Pagar por renta y recibir por población.*
7. *Conceder un período de diez años a las Comunidades Autónomas con atrasos estructurales.*
8. *Proteger e impulsar desde el Estado las cuatro lenguas españolas.*
9. *Enfocar la enseñanza de las Humanidades en torno a la historia común de los pueblos de España.*
10. *Casar las sentencias en los Tribunales Superiores de Justicia autonómicos con la excepción del recurso de unificación de doctrina*

5.2. Catalunya i Espanya

Catalunya, Espanya i les seves relacions estan fortament imbricades en el pensament de Pasqual Maragall. No obstant, intentant la claredat expositiva i d'anàlisi, exposarem a continuació per separat els trets més definidors de cada aspecte.

Catalunya

En el primer període temporal considerat, Maragall explica la seva visió de Catalunya d'una forma molt lligada a la seva posició com Alcalde de Barcelona, però insertada sempre en l'entorn d'Espanya i d'Europa. Parla de Catalunya com a sistema de ciutats, i dóna a la ciutat un paper de pilar de

16. Proposa doncs una actuació clàssica de Nation Building, però aplicada a una visió plurinacional d'Espanya.

la construcció de Catalunya amb l'avantatge de ser una entitat propera al ciutadà: “L'estimació envers Barcelona o envers la ciutat catalana de cadascú, és alhora una estimació envers Catalunya. L'avantatge de la ciutat sobre el país és que representa aquest país tot i constituint una entitat més concreta, mes abastable” (4; 123).

Les relacions de Barcelona amb Catalunya són de interrelació: “Sense ciutat-capital i sense sistema de ciutats no hi ha Estat. Catalunya ha creat Barcelona perquè tenia la força nacional per a fer-ho, per a permetre-s'ho. En aquest sentit, Barcelona és un resultat de Catalunya, no una causa. Ara bé, ... si Barcelona no fos dinàmica, Catalunya no ho seria” (4; 124).

Es fa evident també la situació conjuntural d'enfrontament polític entre el Govern de la Generalitat i l'Ajuntament de Barcelona, el que fa que argumenti sobre la necessitat de convivència de les vitalitats de ciutats, comarques i país (4; 124), i defensi que han d'existir –com sempre dins de Catalunya- poders compensats puix que “aquesta pluralitat ha tingut una notable importància com a estabilitzadora política, o com a motor del desenvolupament polític” (4; 128). La concepció global de la pluralitat de Catalunya l'arriba a expressar de forma molt concreta: “L'Estatut ... defineix que la Generalitat està constituïda també per les comarques i municipis. És a dir, tots som Generalitat” (4; 130). Reconeix que potser el problema d'enfrontament entre les dues institucions prové de la grandària de la ciutat, però tot reivindicant la lleialtat política de la capital al projecte nacional: “Comprendc la prevenció psicològica contra el gegantisme de Barcelona. Però una formulació política no pot tenir com a mòbil o com objectiu l'enfrontament entre els diferents factors components d'un país ... Barcelona ha contribuït altament a la identitat nacional de Catalunya” (4; 131).

Maragall té una visió amb un fort component geogràfic de com és Catalunya en el seu interior, i creu que no hi ha una adequació de l'administració a aquesta realitat “No pot ser que Catalunya segueixi vivint sense que el Pirineu existeixi: des d'un punt de vista administratiu no hi és. I l'Ebre tampoc. Són noms forts de la història de Catalunya i de la problemàtica de Catalunya que es necessiten per governar” (6; 115).

Una concepció global de com creu que ha de ser Catalunya, la fixa l'Octubre de 1998, ja sent candidat a la Generalitat, a la *Carta Autonòmica Catalana* (6; 127) on proposa un federalisme interior organitzat en set regions interiors i on serien d'aplicació els següents principis: principi d'igual dignitat de tots els nivells de govern; principi de subsidiarietat; principi de clàusula residual; principi d'administració única o més propera; principi d'economia legislativa; principi de qualitat; principi de transparència o no opacitat; principi de ciutadania europea; principis de reforma del sistema de benestar i de devolució al territori de la responsabilitat sobre el sistema de benestar. 10 principis complementats amb el reconeixement del fet metropolità i una nova llei electoral catalana inspirada en el model alemany “que permet respectar la proporcionalitat amb la combinació de l'elecció per llista, que determina el tant per cent total de diputats de cada grup, i l'elecció per circumscripció uninominal, que determina l'ordre dels noms i garanteix que tots els districtes estiguin representats” (23; 4).

D'acord amb la importància que li dóna a la proximitat de les decisions, a la descentralització, reivindica el màxim de poder de decisió a Catalunya per poder gestionar els seus interessos (6; 272) sense que consideri que hagi de ser un Estat, encara que tingui una complexitat institucional semblant: “No estoy diciendo que Catalunya sea un Estado ni que pretenda serlo; estoy diciendo que un territorio que tiene municipios, gobierno propio, Parlamento ... y tiene también un Consejo de Estado, porque el Consell Consultiu en España se llama Consejo de Estado, es una criatura política que tiene la complejidad de las estructuras políticas de máximo nivel” (63; 1). Però Maragall sempre vincula aquest reconeixement de les estructures polítiques de Catalunya amb la necessitat de transformar l'Estat “Alguien ha dicho que el Estado está desapareciendo y que éste

es el problema. Señorías, el Estado no desaparece, el Estado se transforma y se hace más eficiente cuando se descentraliza. Confundir nación y Estado es un gran error” (6; 25).

De fet, en el seu discurs de comiat al Parlament referma la seva concepció de la descentralització interior de poders a Catalunya dient

“l’estratègia territorial tenia per finalitat construir un espai territorial articulat i dinàmic. La idea era i és propiciar l’emergència dels territoris de Catalunya amb tota la seva potència i el seu reconeixement com a agents polítics de la gestió de proximitat ... Això significa ni més ni menys que reconèixer, en tota la seva extensió, el principi de proximitat com a eix de la governació a Catalunya: Generalitat i municipis són, a partir d’ara, les institucions que governaran el dia a dia del ciutadà. I afirmo que, tanmateix, l’Estat és més sòlid que mai, justament perquè l’administració autònoma s’ha enfortit ... a Catalunya s’exerceix com en cap altre territori el principi de subsidiarietat” (6; 334).

Al setembre de 2006, un cop aprovat el nou Estatut, fa un resum de la seva concepció de Catalunya, del país que li agradaria: “Un país més engrescat pel seu futur que capficat pel seu passat. Més confiat en les seves possibilitats i en el seu treball i menys obsessionat pels greuges reals o imaginaris. Més decidit a entomar els problemes que a defugir-los. Més determinat a aconseguir i celebrar victòries que no pas a sacralitzar i lamentar derrotes. Més compromès amb el treball per la igualtat i l’equitat. I abocat al conreu dels seus valors naturals i culturals, per enriquir-los i fer-los créixer” (18; 1). D’alguna manera es pot interpretar que, tot i les noves possibilitats obertes pel nou marc estatutari, Pasqual Maragall manifesta el seu desig per una Catalunya basada en uns valors cívics i socials que no són els presents en la realitat.

Espanya

Es poden constatar diverses interpretacions força negatives d’alguns tipus de concepció d’Espanya per part de Pasqual Maragall. Una d’elles fa referència al dualisme associat a la cultura espanyola: les dues espanyes, el centre i la perifèria, l’Estat i Autonomies, la llengua oficial i les altres (6; 68). Abomina també de “l’Espanya una, gran i lliure que ens va empènyer al remolí de la guerra incivil i a la negació de la pluralitat intrínseca dels nostres pobles germans” (2; 68).

Però Maragall defensa aferrissadament el que es resumeix en el concepte d’*Espanya plural*¹⁷; creu que des de l’adveniment de la democràcia, estem en un període on és possible fer –i s’ha anat fent– una nova concepció d’Espanya diferent de l’absolutista de la Restauració i de la dictatorial de mitjans del segle XX. Pensa que, a més, la incorporació a la Unió Europea és una oportunitat que afavoreix la construcció i consolidació d’una nova forma d’Estat espanyol.

Les característiques més rellevants d’aqueta nova concepció d’Espanya es poden resumir en: plural, diversa, plurinacional, plurilingüe, democràtica, federal, descentralitzada, en xarxa i no radial, europea. Aquesta Espanya es pot merèixer ser reconeguda com a “pàtria compartida” de forma que “lleialt a aquesta Espanya sí que n’hi haurà” (2; 68).

En quant al concepte d’Espanya plural, no el considera nou, de fet diu que Espanya no ha de ser diferent del que és en realitat; el que considera nou és aconseguir que Espanya es reconegui a sí mateixa tal com és: “*La España plural es muy vieja, lo que sería nuevo es el reconocimiento de esta realidad, que ya está implícito en la Constitución pero al que hay que darle más oxígeno*” (37; 2).

Defineix Espanya com una nació plural que té varies nacions en el seu si, i no és només una idea, sinó que ho diu la Constitució quan parla de nacionalitats. La complexitat d’aquest fet la veu més com

17. Ja hem comentat en l’apartat de l’anàlisi quantitativ la importància d’aquest concepte, amb 119 citacions.

oportunitat que com amenaça: “Espanya és una cosa complicada, i això és el que la fa interessant. Si resol aquesta complexitat serà una nació molt poderosa” (61; 1).

Maragall concreta la diferència –per ell- entre plural i diversa “*Plural, que quiere decir formada por pueblos varios y diversa que quiere decir por pueblos distintos; distintos en el sentido de que lo que se comparte, se comparte de distinta manera, por ejemplo la lengua o el derecho civil*” (6; 250) i encara concreta més, lligant amb el concepte de plurinacional: “*Plural en el sentido de la Constitución, que habla del pueblo español pero luego habla de los pueblos de España. Por tanto, ahí hay una pluralidad y una unidad. Pero además de plural es diversa. Los pueblos que hay son distintos, son pueblos de formas diversas. Hay nacionalidades históricas y regiones*” (4; 1).

Finalment, també considera que aquesta Espanya plural ha de sorgir d’una dinàmica política que surti des de la perifèria geogràfica de la península, no del centre clàssic. En aquesta nova forma de fer, la perifèria geogràfica ha de deixar de ser perifèria política, i això significa una nova concepció de la política espanyola (6; 320).

L’Espanya que vol, l’ Espanya en la que pensa, parteix del principi de la diferència, de que té pobles distints, però que volen anar junts, que tenen una identitat compartida. “*No es ‘ser una cosa, pero querer otra’. No es ‘unión, pero autonomía’. Es ‘unión-libertad’, como decía Joan Maragall, ‘unión-diferencia’, o ‘unión-autonomía’*” (6; 182). És així com explica la seva forma de compaginar els principis de diferència i d’igualtat, que és una de les crítiques que s’acostuma a fer des de concepcions uniformistes. Per Maragall, la diferència no significa desigualtat, ni tampoc vol dir privilegi; l’argument és a l’inrevés, doncs sinó es reconeix la diferència, no hi haurà igualtat: “*si no se afronta la existencia de esa diferencia, no habrá auténtica igualdad, sentida como tal por los que son distintos; en algún modo, cada una de las CCAA y muy especialmente las nacionalidades históricas, las naciones de esa nación de naciones que es España*” (6; 321). “*La voluntad de mantener un equilibrio entre igualdad de derechos y pluralidad de identidades es quizás la más difícil de las ecuaciones pero también la más crucial, la más decisiva*” (6; 321).

Al juny de 2002, a Granada, va concretar i resumir les característiques de l’Espanya que desitja: completar el model autonòmic en base al federalisme; la Constitució com a pacte i no com imposició; assumpció per part de l’Estat de les llengües i cultures com a pròpies; lleialtat de les autonomies en relació al govern central; presència de les Comunitats a Europa; franquesa entre els pobles d’Espanya; increment de l’autogovern i el finançament; dibuix diferent del mapa d’Espanya que ha de deixar de ser radial; descentralització dels òrgans de l’Estat passant a una concepció multipolar; participació en el govern d’Espanya (6; 182 i seg.).

Maragall considera que aquest projecte és ambiciós, però no és un somni, no és fruit d’un idealisme, “*la España plural es un proyecto de realismo político y de ambición colectiva en su desarrollo, ambicioso también en sus objetivos*” (6; 320). Constata les dificultats del procés: “He de reconèixer que en tots aquests objectius el balanç és diversament controvertit. Hem de ser conscients, però, que els resultats no es poden apreciar en la immediatesa. L’Espanya plural ha corregut la primera etapa i estic convençut que la direcció és la correcta. Potser han fallat els ritmes, l’encert en la formulació de la proposta, o la previsió, potser una mica càndida, del nivell de comprensió i reacció que es produïrien.” (19; 5).

En un dels últims discurs recollits, de l’agost de 2009, diu unes paraules de reflexió sobre el camí recorregut que mostren una posició escèptica sobre el finalment aconseguit:

“El tiempo no envejece las ideas. Las circunstancias políticas, los intereses coyunturales, los miedos y las ignorancias pueden enterrarlas. Pero siempre regresan. Las grandes ideas necesitan perspectiva histórica, una maduración que sólo se consigue con una larga

exposición al debate y tras ser reconocidas por su propio nombre: federalismo. Pertenezco a una generación que soñaba de joven con la idea de solución para España: unión y libertad, como decía el poeta. Reconozcamos que solamente hemos conseguido mantenerla viva, y eso a duras penas, camuflada, la más de las veces, en conceptos sucedáneos para evitar incomodar a una mayoría que no quiere ni oír el nombre de la cosa” (6; 19).

5.3. Relacions entre Catalunya i Espanya

En aquest àmbit, hi trobem una continuïtat des del principi, quan sent Alcalde de Barcelona al 1986 diu “El conflicte no és, ni ha estat mai, entre Espanya i Catalunya” (5; 3), fins al final, quan al 2007 ha deixat la presidència de la Generalitat, referma “El problema no és Catalunya, en tot cas és un problema espanyol!” (56; 3). Maragall aborda el tema de les relacions polítiques entre Catalunya i Espanya considerant que l’eix del conflicte no estava entre dos nacions o dos comunitats, sinó entre la concepció uniformista i centralitzada del poder de l’Estat espanyol i les aspiracions democràtiques, progressistes i autonòmiques que han existit històricament a Catalunya, però també en la societat espanyola.

Per tant, de forma conseqüent amb aquest enfocament, la solució del conflicte no el planteja fora d’Espanya, i no el busca només per Catalunya, sinó per tota Espanya. El problema és com encaixar Catalunya en Espanya, com estar dins d’Espanya, i com Espanya pot organitzar les seves diferències, aconseguint la unitat en la diversitat.

Aquest plantejament es basa en que està naixent, des del 76, una nova Espanya –democràtica, plurinacional, europea-, un nou projecte en el que cal participar i implicar-se:

“A partir del moment en que desapareix el fantasma d’una Espanya totalitària i opressora, és possible i necessari pensar en una participació catalana en la política espanyola per construir aquesta realitat inacabada. Naturalment, Espanya ha d’admetre que està en construcció, que està en obres. De vegades no és fàcil. Però tendeixo a pensar que en sectors molt importants de la societat política espanyola, s’admet, es comença a admetre” (4; 135).

La participació de Catalunya té un requeriment previ o en paral·lel: el reconeixement de Catalunya com a nació “en el sentit polític, cultural i històric respecte a un Estat que, de tota manera, no s’està qüestionant” (6; 75). Reconeixement bidireccional, doncs també Catalunya ha de reconèixer, amb lleialtat, a Espanya com a “pàtria compartida” (2; 68).

En el punt anterior hem descrit en detall les característiques de l’Espanya que Maragall creu possible i necessària. Ara ens concentrarem en les característiques que creu Maragall ha de tenir la participació de Catalunya en la governació d’aquesta Espanya que és el seu espai natural d’actuació política –amb Europa.

La primera consideració és referent a no utilitzar el greuge i la reivindicació com a base de l’actuació, sinó les propostes polítiques fetes amb un enfocament general, vàlides per a Catalunya i també per a la resta de comunitats i per Espanya en el seu conjunt. “La nostra força i la nostra raó, des de Barcelona, des de Catalunya, seran apreciades a Espanya, no per la nostra persistència a declarar el nostre greuge, sinó per la nostra capacitat de fer propostes que essent vàlides per a nosaltres, valguin també pels ciutadans d’altres comunitats autònomes; per a tothom” (5; 218).

La confiança entre les parts és una altra base de les relacions, doncs no hi pot haver cap model que funcioni si existeix desconfiança entre les parts; en aquest aspecte, inicialment tenia una posició

optimista: “els 20 anys d’Estatut i d’Estat de les autonomies han consolidat la confiança mútua entre els pobles d’Espanya, malgrat les resistències històriques. Aquesta confiança és la base indispensable per l’aconseguitment a l’ensem de la llibertat catalana i la unió espanyola” (6; 124). Resultat necessari ressaltar de la frase anterior, com Maragall lliga la llibertat de Catalunya amb la unió d’Espanya, refermant que el seu pensament està inicialment, som a l’any 1998, molt orientat a com aconseguir les llibertats –nacionals- de Catalunya dins d’Espanya.

També creu que cal abandonar el greuge com a motor de les reivindicacions, i acceptar que tot el que pugui reclamar i aconseguir Catalunya per a sí, pugui ser aplicat a altres comunitats (si volen)¹⁸. “No podem dir: ‘no volem que els altres no ho tinguin’. No podem dir: ‘si a vostès també els donen això, nosaltres voldrem una altra cosa per a seguir essent diferents’ (6; 95). Per dur a terme la construcció de la nova Espanya plural cal continuar aprofundint el pacte constitucional, entre totes les comunitats autònomes, les nacionalitats i les regions: “*el núcleo del nuevo pacto constitucional tendría que consistir en que las nacionalidades históricas -Cataluña, el País Vasco y Galicia- acepten la generalización autonómica, la igualdad competencial y el equilibrio del modelo, a cambio de que las otras comunidades reconozcan la diversidad plurinacional, pluricultural y plurilingüe de España y, en consecuencia, las expresiones políticas de los hechos diferenciales*” (6; 168).

Reclama la participació en el govern d’Espanya, en el poder central, en el “pont de comandament” de l’Estat. “*Deseo que Catalunya dé un paso adelante y participe de forma más clara, más ambiciosa, en el mejor sentido, y más confiada, en la gobernación de España, y en el diseño evolutivo de esa gobernación*” (2; 122). El *modus operandi* d’aquesta participació és el model federal explicat anteriorment; Maragall ho recalca de forma expressa: “*un proyecto catalán y catalanista que tiene una visión de España y la vocación de participar activamente en la tarea de la construcción de una España plural en el marco de la Unión Europea*” (6; 151). El canvi en les formes i relacions de poder, i la participació de les perifèries en el govern central, permetran un nou dibuix d’una Espanya descentralitzada “una Espanya vertebrada sobre línies transversals i diagonals raonables; no pas una Espanya concebuda com el conjunt de punts a una certa distància del centre, essent aquest el punt que la uneix a la resta del món” (2; 79).

L’encaix, participació i integració a Espanya, però a una nova Espanya, és per Maragall l’única via cap a Europa i el món: “Catalunya només pot avançar passant per Espanya, perquè el camí cap a Europa passa per Espanya, si no, no hi arribem. Però per una Espanya canviada, sinó tampoc no hi arribem” (23, 3); expressat en negatiu, si Espanya no canvia, la integració de Catalunya a Europa i al món globalitzat serà molt difícil. I d’altra banda, el canvi proposat no és només per ideologia o valors polítics sinó instrumental per aconseguir un pes important de Catalunya en el seu entorn natural i en el món: “*no quiero redimir España, lo que quiero es que Catalunya vaya bien y tenga un papel más importante en su entorno, en España y en Europa*” (41, 2).

Al llarg del discurs juga varies vegades fent redundàncies vinculant bidireccionalment Catalunya amb Espanya: “*el progreso de Cataluña es el progreso de España. Y que el progreso de España es el progreso de Cataluña*” (6; 181); “*lo que es bueno para Cataluña es bueno para España, y hoy digo que lo que es bueno para España también lo es para Cataluña*” (6; 302); “*Una propuesta pensada desde Catalunya para Catalunya y para España, o si se quiere, desde Catalunya para España*” (6; 252); “*que llegue el día en el que decir España en Catalunya y decir Catalunya en España no provoque ningún resquemor ni en un lado ni en otro. Y que responda a sentimientos compartidos*” (6,319); “*Si España no cambia, Catalunya no será lo que puede ser. Y a la inversa. Para que España se mueva, Catalunya tiene que implicarse*” (4; 5).

18. Proposant abandonar el greuge com a mètode polític, i la possible aplicació general de mesures, està fent una crítica al posicionament del govern nacionalista de Jordi Pujol i la seva política de “peix al cove”.

Maragall reafirma la seva voluntat de continuïtat de Catalunya dins d'Espanya, no fa una proposta política amb voluntat secessionista sinó integradora. *“La propuesta de Catalunya se ha hecho con sentido de Estado. Se ha hecho con sentido de España. Se ha hecho para seguir estando en España, no para irnos de España. Para que llegue el día en el que decir España en Catalunya y decir Catalunya en España no provoque ningún resquemor ni en un lado ni en otro. Y que responda a sentimientos compartidos”* (6; 319). Malgrat això, avisa de que hi ha altres alternatives en l'espai polític català, molt basades en un escepticisme sobre la capacitat d'Espanya per canviar cap a la pluralitat *“existen, gozando de un apoyo coyuntural considerable, otros planteamientos con un común denominador: un creciente escepticismo sobre la posibilidad de que sea factible establecer una relación recíprocamente interesante entre Catalunya y España. De dicho escepticismo se derivaban básicamente dos actitudes: o la renuncia a España que supone la vía separatista, o bien la resignada conllevancia”* (6; 249).

Part del problema espanyol, o millor dit, del problema de les relacions entre el poder central espanyol i la seva realitat plurinacional el centra Maragall en no assumir el que diu la Constitució espanyola del 1978: *“Me cuento entre los que entendieron y votaron la Constitución en tanto que reconocía, entre otras cosas, la nacionalidad catalana: no había que ser muy astuto para leer la carta magna en esos términos ... Para mí no hay duda de que la Constitución consagraba a las tres nacionalidades históricas como tales nacionalidades”* (6; 263).

Com a resum, el 26 de maig del 2004, també al Club Siglo XXI, Maragall va presentar un resum de la seva visió del “problema català” (6; 247 i seg.) on cita molts dels conceptes expressats fins ara: *“el problema catalán no es otro que el problema español; la propuesta catalana de España; clima de creciente indiferencia y desconfianza mutua; correlación positiva entre el autogobierno de Catalunya y la democracia en España; renovar y profundizar nuestras instituciones democráticas; pleno reconocimiento de la España plural y resituar a España en Europa y el mundo; que los catalanes nos quitemos de la cabeza los tópicos sobre España. Catalunya propone una España plural”*.

En aquest discurs, però, es noten ja trets d'escepticisme sobre la capacitat de transformar Espanya i, per tant, les seves relacions amb Catalunya; en efecte, en referència al procés estatutari diu *“Todo eso que se puede hacer en Catalunya, que la gente quiere que se haga, no va a poder ser si en España no cala un poco el espíritu de cambio y la filosofía que hay debajo de esa propuesta”* (6; 260). El juliol del mateix any, davant un altre auditori, rebla aquest mateix sentiment: *“Estamos en lo mismo, nada ha cambiado y todo ha cambiado. Sigue vigente la Oda. Es lo que estamos haciendo, hablarle a España y temer que no nos oiga ... España tiene tendencia a la sordera. Por su tamaño, no por malicia. Probablemente porque es muy grande y muy diversa”* (44; 1). El mes següent hi torna: *“Quizás soy un ingenuo. Quizás toda esta pretensión de que España se sienta plural y Catalunya libre, es decir, formando libremente parte de ella, sea una ilusión vana y haya que volver al agnosticismo catalán de los pasados 25 años, al “se mira y no se toca” y a la simple cortesía entre gentes bien educadas”* (6; 270)

Aportem com a final un paràgraf, de maig del 2006, que resumeix be el conjunt del pensament, i de la intenció de la seva pràctica política, en quant a les relacions entre Catalunya i Espanya:

“Creo que por el bien de Catalunya y el de España, siempre hay que propugnar una relación de intercambio constante y de afecto explícito entre ambas realidades distintas. No negar la diversidad, sino predicar el afecto y practicarlo. Hemos sido consecuentes con ello. Al inicio de mi mandato dejé clara mi apuesta por la España plural como marco adecuado para favorecer una nueva naturaleza de relación” (14; 1).

5.4. Nacionalisme

Des de l'inici, quan encara és Alcalde, Maragall es defineix sempre com catalanista, i no com nacionalista: “Sóc més catalanista que nacionalista” (3; 79), encara que també diu que “El catalanisme és el nacionalisme específic dels catalans” (6; 121), i que “el catalanisme és un determinat tipus de nacionalisme molt diferent d'altres que troba la seva raó de ser alhora en la identitat i en l'obertura, en l'afirmació i la generositat ... en la unió i la llibertat, que és la millor definició de federalisme” (6; 121). En qualsevol cas, una constant del seu pensament és que Catalunya és una nació “Catalunya és una nació singular, culturalment distinta, formada per aportacions diverses que ha necessitat i que ha sabut integrar, malgrat la persecució i maltractament de la seva identitat, llengua, i símbols” (6; 124).

L'any 1986 expressa la seva concepció crítica sobre el nacionalisme, al que veu com un sentiment de caràcter defensiu, potser justificable en èpoques com la franquista, però com una ideologia incapaç de “vertebrar eficaçment un país amb voluntat de futur” (4; 119). Considera que com a sentiment de pertinença -d'adhesió a una identitat- sempre estarà present en major o menor mida, però que aquest fet no ha de portar a convertir-se en un codi polític amb pretensió de convertir-se en majoritari. Maragall contempla el nacionalisme com una ideologia heterogènia, “formada per ingredients molt diferents, amb l'únic punt comú de ser o sentir-se víctimes d'una força exterior” (4; 121).

En contraposició, dóna al catalanisme, al seu catalanisme, una mirada més ampla, vinculada a la complexitat d'un país heterogeni, de forma que “el nostre país només pot ser alguna cosa més que nacionalista, però mai alguna cosa menys que nacionalista” (4; 121), potser una Catalunya no només a la defensiva, sinó una nació oberta, integradora i situada a la vegada en un context més ampli. Fa ús d'una expressió amb el mateix adjectiu que fa servir per Espanya: “Catalunya oberta” (4; 120). Nega també la possibilitat de l'ús de la idea de catalanisme de forma exclusiva per part de cap partit o tendència.

L'any 1999, detalla què és per ell el catalanisme: “Catalanisme avui vol dir diàleg franc amb Espanya i vocació europea, recerca d'un lloc en el món obert, proposta de geometries variables en la lenta reconstrucció de la democràcia” (7; 13). És a dir, el situa en relació a Espanya, Europa i la democràcia. El concreta amb determinats trets: una forma de demostrar l'autonomia de decisions que permet la solidaritat i l'amistat, transformador d'Espanya, orientat a guanyar llibertat dins de la unió més que no pas a la separació, que combina la proximitat amb la lleialtat, i en qualsevol cas superior al regateig nacionalista de curta volada.

L'any 2003 insisteix en termes semblants sobre el catalanisme que desitja, associat a la idea d'Espanya plural i amb organització federal: “*El nuevo catalanismo ha de ser capaz de impulsar una transformación de España no sólo en su sentido de modernización, también de profundo respeto a su plurinacionalidad, pluriculturalidad y plurilingüismo. Somos diferentes, pero queremos avanzar juntos. Por eso defiende una intervención sin complejos en España: tenemos un modelo de la España plural y un proyecto político federal*” (6; 205). A aquesta concepció li cal un reconeixement mutu per part de tots els pobles d'Espanya amb objectius comuns compartits –reconeix que no serà fàcil– i una obertura de mires que permeti una “*Cataluña abierta, dispuesta a compartir oportunidades, esfuerzos y compromisos con los demás pueblos de España, de Europa y del mundo. Esta mayoría no quiere una Catalunya cerrada, adusta, a la defensiva*” (6; 205). Insisteix en el catalanisme amb vocació espanyola i europea, federal, que doni i rebi la confiança i lleialtat política necessària per a poder crear la solidaritat en llibertat.

En l'època com a President de la Generalitat, quan està al front d'un govern tripartit, entre socialistes,

republicans i eco-socialistes, Maragall passa a expressar un catalanisme de base més àmplia, menys identitari, encara que a la vegada amb menys referències a Espanya, “un catalanisme que vol apel·lar, no solament als catalans que senten que el cor se’ls inflama davant de les quatre barres, sinó els que durant molts anys s’han mostrat, si no hostils, sí indiferents a aquest sentiment de pertinença. Totes les idees són vàlides, discutibles, interessants. El nostre catalanisme no és més que l’anterior, però tampoc menys, és simplement distint i, en tant que resultat d’un pacte, d’accents diversos i complementaris” (6; 243). El concreta en un catalanisme ciutadà, democràtic, integrador, forjador d’una Catalunya millor, unida per “la il·lusió d’unes polítiques socials d’habitatge, d’educació, de salut i de seguretat. No considerem que això siguin coses instrumentals: les considerem definitòries del mateix esperit de país” (6; 217). Un tipus de patriotisme cívic i republicà, que pot resultar més fort que l’identitari i que el resistent, a l’estil dels patriotisme francès i americà, un patriotisme basat en els drets socials adquirits. És una concepció de Catalunya on “ens interessa més el futur dels nostres fills que les dèries dels nostres avantpassats, respectades com són. El catalanisme esdevé sentiment en la mesura que reconeix i valora l’existència d’uns ciutadans que viuen uns problemes i que tenen unes necessitats. El catalanisme esdevé sentiment de comunitat quan dóna resposta i oportunitats, un per un, a tots els seus ciutadans” (6; 243).

Un cop ja no és President, es sent satisfet amb el fet que el catalanisme ja no sigui, o ja no sembli, patrimoni d’una sola força política; amb que hagi girat cap a una orientació social i de que li calgui, per continuar servint al país, exercir un bon ús de la capacitat d’autogovern. Lligant amb el reconeixement de la pluralitat interior de Catalunya “el catalanisme del segle XXI ha d’aconseguir unir cívicament Catalunya, fins aconseguir que s’expressin totes les Catalunyes, no amb una única veu sinó amb veus diverses. Només des d’aquesta unitat cívica serà possible canviar l’aspiració de Catalunya. No podem aspirar, com havíem fet durant temps, a ser una excepció permanent, una nació sense estat debatent-se entre ser un vagó del tren d’Europa o locomotora d’Espanya. Hem de ser les dues coses alhora. Catalunya ha de tenir menys por i més ambició” (17; 4). Resumeix en que la nació s’afirma amb l’acció, no en la proclamació.

En les últimes declaracions recollides, es posiciona davant de l’horitzó europeu com a marca de futura actuació bàsica, atribuint a Europa la condició de nova pàtria “*La patria ahora es Europa. La tensión, la competencia, sí que es entre Cataluña y España. Pero todo lo que definía a una nación como nación ya no es ni catalán ni español, es europeo: el himno, la moneda y hasta la bandera azul europea está por todas partes*” (59; 1).

Es poden identificar altres valoracions del que no ha de ser el catalanisme per Maragall, entenent el que diu en relació a la concepció nacionalista dominant en l’època de govern de Jordi Pujol: la catalanitat no ha de ser excusa per a no reconèixer els errors propis; no es poden demanar carnets de catalanitat; no s’ha de pressuposar la innocència dels catalans pel fet de ser-ho; tampoc es pot pressuposar que pel fet de ser catalans no aconseguirem segons quines coses.

Maragall relaciona, com no podia ser d’un altre manera, el nacionalisme català amb el nacionalisme espanyol, al que qualifica com a nacionalisme implícit o inconscient, propi dels estats, i li demana que ho reconegui, que sigui conscient de la seva existència. Fins i tot ofereix una transacció entre nacionalismes “*Nosotros renunciaremos al nuestro cuando ellos reconozcan el suyo*” (6; 138).

Davant del nacionalisme espanyol, encara que només sigui per claredat expositiva, Maragall s’arriba a definir com a nacionalista català “Cada vegada ho tinc més clar: si em pregunten des de Madrid si sóc nacionalista, jo dic que sí, perquè és la manera més entenedora i ràpida que entenguin el més important que vull dir ... Només començo a matisar quan l’altre m’accepta que també és nacionalista” (1; 15).

En contraposició al citat nacionalisme espanyol, Maragall es mostra fins i tot agre: *“Ustedes son más nacionalistas que nosotros, a ver si lo entiende de una puñetera vez, ustedes son más idiosincrásicos que nosotros, nosotros sólo somos una pequeña nación que tal vez se expresa mal, con acritud, pero sepan que ustedes, en el día a día, están alimentado esa acritud”* (6; 138). Defensa que Catalunya té dret a aquesta acritud: *“Tenim el dret de l’acritud ... jo vaig néixer tres mesos després de l’afusellament d’un president elegit democràticament i afusellat sense pràcticament judici, sense judici en el sentit propi de la paraula. Per tant el dret a l’acritud, almenys la meua generació el té”* (6; 110), tot i que a continuació deixa clar que no pot ser la inspiració i el marc de les relacions amb Espanya i els seus pobles.

Considera que confondre nació amb estat és un greu error, i denuncia varies vegades l’estatisme com a risc del nacionalisme, de qualsevol nacionalisme, sigui espanyol, català o basc, arribant a dir que *“el nacionalisme esdevé metastasi quan es converteix en estatisme, i per tant en enemic dels nacionalismes sense estat”* (7; 18).

Com a consideració final d’aquest apartat, una valoració personal de Maragall, que ajuda a entendre el personatge i la seva circumstància: *“Hay mucha gente en Catalunya que piensa que soy españolista. Y en España hay gente que piensa que soy independentista. Lo cual quiere decir que España es complicada, aunque también podría decir que Maragall es complicado, pero creo que es más bien lo otro”* (4; 1).

5.5. Europa

Europa és vista per Maragall situada en una via d’evolució federalitzant, que només es farà la unió si hi ha a la vegada *“devolution”*, és a dir descentralització de competències i aplicació del principi de subsidiarietat.

En les conclusions del curs que dirigí a Roma sobre Europa l’any 1998, es concreten els trets principals de la visió de Maragall sobre Europa¹⁹: Europa necessita a la vegada d’Unió i de devolució, el que vol dir alguna cosa més que una *“catalogació formal”* de competències; *“si el procés unitari a escala europea consisteix a reforçar la Unió i a refermar per compensació els organismes subestats, és necessari un nou concepte de nació o de pertinença: la ciutadania”* (6; 82); els estats no perdran sinó que s’agilitzaran i guanyaran legitimitat amb la seva capacitat distributiva, reguladora i de representar l’interès general; cal un federalisme diferencial i optatiu, pels estats i les regions, i una Europa de les regions; el risc de llunyania entre les decisions i les seves conseqüències, fa necessària la subsidiarietat.

Torna Maragall a Catalunya amb una idea clara de Europa com a referent, ideal i objectiu polític *“Els catalans del segle XXI sabem l’Europa que volem, i l’Europa que ve: l’Europa forta, que és la de la proximitat, la de les regions i les ciutats, és a dir, l’Europa legítima; i l’Europa forta, que és la de la Unió, perquè és la de la nostra moneda, la nostra defensa, la nostra justícia i la nostra cohesió social. L’Europa dels Estats entesos com a garants de la Unió i garants de la devolució de poders cap a baix. De vegades se’ns parla només de l’Europa d’on venim i no de l’Europa a la qual anem. Anem a una Europa forta i subsidiària alhora, social i liberal, “forta però no fortalesa”, activa però no invasora de la proximitat -al contrari defensora de les identitats diverses i de les ciutats com a base de civilització-. L’Espanya catalana que preconitzem hi podrà contribuir, ja hi està contribuint, però ha de consolidar la*

19. Cal tenir en compte que el curs es dona en un context previ al procés fallit de nova Constitució Europea i de la signatura dels nous tractats de Niça i de Lisboa.

seva cultura política, les seves regles del joc democràtic. I el seu federalisme vergonyant, l'ha de fer explícit i diferencial. Hem de fer el partit d'Europa (apostar per), d'aquesta Europa" (6; 101).

Europa –per Maragall- ha de ser un projecte d'unió, no d'uniformitat; plurilingüe; un projecte de nova ciutadania, orientada als ciutadans, no a construir una superpotència.

Una constant del seu pensament polític és la participació de Catalunya (dels organismes subestats en genèric) en el nou espai polític europeu. Per això reivindica *"La presencia de las autonomías en Europa, de acuerdo con los Tratados, en aquellas materias en que tienen competencia exclusiva y capacidad legislativa, lo que obliga a una previa formación de la voluntad estatal en el Senado y una lealtad horizontal entre las autonomías, pues ni las 17 autonomías españolas ni menos las 300 regiones europeas caben en los Consejos de Ministros de la Unión"* (2; 87). Veiem doncs que la seva perspectiva no és particularista per a Catalunya sinó general per a Espanya, i que identifica la necessitat d'harmonitzar la participació i els interessos a nivell d'un nou Senat.

Un altre aspecte referit a Europa és la concepció en forma de xarxa: de països, de regions, d'euro-regions, de ciutats. Aquesta visió la contraposa a la realitat interna d'Espanya com a radial en base a un centre únic *"La España en red no es una España en forma de estrella, con un centro y brazos, y que desde ese centro llegan a cada una de sus extremidades. Pero el mundo ya no es así y Europa ya no es así, se trabaja en red, cada punto es importante"* (6; 320). Dona molta importància, per Catalunya i les Comunitats veïnes, a la consolidació d'Euroregions en l'entorn de Barcelona i Catalunya *"l'Euroregió, l'Arc Mediterrani o la Comunitat de Treball dels Pirineus són maneres adequades d'expressar la voluntat de la societat catalana de tenir un paper actiu en el procés d'integració europea"* (17; 9).

L'existència d'Europa no pot ser considerada un motiu per a deixar de referenciar Catalunya a Espanya *"Hi ha qui diu que hi ha un camí alternatiu a Espanya: el d'Europa. Plantejar-ho en aquests termes em sembla un error. Fariem un mal servei al país si ens plantegéssim com a alternatives incompatibles les projeccions de Catalunya a Espanya i a Europa. Catalunya ha d'estar a Europa amb Espanya, aprofitant tota la potència de l'Estat espanyol, que és el nostre Estat. I Catalunya ha d'estar a Europa amb la força de les seves institucions, de la seva societat civil, de les seves empreses i de les estratègies euroregionals compartides"* (17; 6).

Ja hem comentat en l'anàlisi quantitatiu la importància creixent que pren Europa com a concepte utilitzat en el període final analitzat. A part de la voluntat expressada de dedicar-se a aquest tema quan deixés de ser President, Maragall pensa en un futur d'Europa en que, tot i les dificultats del moment, s'anirà consolidant per sobre de visions estatocèntriques, de forma que ha d'arribar a ser una nova pàtria per a tots els europeus, també pels catalans. *"Ens hem de preguntar què volem ser quan siguem grans? ... Ras i curt, una Catalunya europea. Ja ni "Escolta, Espanya" ni "Adéu, Espanya": Escolta, Europa"* (60; 1).

5.6. Estatut

La primera consideració en relació amb el tema del nou Estatut de Catalunya és que Maragall no en fa cap referència fins l'octubre de 1998 quan en la presentació del document *"Carta autonòmica catalana"* diu que l'Estatut de 1978 no s'ha aplicat en la seva totalitat, que es dona una "fatiga" dels materials constitucionals i estatutaris i que cal procedir a la seva revisió. Creu que un nou Estatut serà bo per Catalunya i també per Espanya perquè serà *"el fruto del reconocimiento por las Cortes"*

Generales de la voluntad política unitaria de Cataluña, momento solemne en que Cataluña ren-ovarà su pacto de autogobierno y su compromiso con la España plural” (6; 200) cosa que permetrà ambdues parts conviure més enllà de la “conllevancia”.

És durant la seva Presidència de la Generalitat quan es du a terme el procés de redacció, negociació i aprovació del nou Estatut, que acabarà amb la ratificació en referèndum pel poble català al juny de 2006, i és òbviamment en aquest període quan fa més explicacions sobre el tema.

Defensa sempre que el nou Estatut ha de fer-se seguint estrictament els passos i tràmits legals i constitucionals previstos, assegurant a més la seva constitucionalitat; i entén la seva renovació, a més a més, com una part del procés de consolidació de l'estat de les autonomies. Per Maragall la reforma del marc d'autogovern de Catalunya es fa amb dos objectius “*Progresar en nuestro modelo de autogobierno en el sentido de superar la etapa de pura afirmación identitaria ... Contribuir a la idea y al proyecto de una España plural ... Contribuir haciendo lo primero, ayudamos a avanzar en el segundo de los objetivos; y viceversa. No son contradictorios*” (6; 310).

A l'agost de 2005 concreta el que Catalunya vol expressar en el nou Estatut en onze proverbis, que es mostren resumits a continuació: (6; 284)

1. *Catalunya és una nació, és una nació dintre de l'Estat espanyol.*
2. *Catalunya ha viscut durant vint-i-cinc anys la primera etapa històrica llarga i sense entrebancs d'autonomia, democràcia i de progrés.*
3. *La Generalitat no va deixar d'existir; en terra pròpia o en l'exili, gràcies a la tenacitat del poble i a la fidelitat dels seus presidents.*
4. *Catalunya té un cert pensament del què Espanya és. Espanya és una nació de nacions i l'Estat espanyol un estat de caràcter federal.*
5. *En cas de conflicte entre el dret general espanyol i el particular català s'aplicarà el principi de subsidiarietat, que vol dir de proximitat.*
6. *Catalunya ha estat i és solidària amb els pobles d'Espanya, en funció d'un sistema fiscal general regit pel principi d'obtenir serveis similars per un esforç fiscal similar.*
7. *Catalunya es regirà per sistemes propis de prestació i regulació de serveis en llengua, cultura, dret civil i organització territorial.*
8. *Subratllar la importància del saber, de l'educació i de la igualtat de drets, i avui en especial, de la igualtat entre l'home i la dona.*
9. *Accés als sistemes universals de comunicació, d'innovació i tecnologia.*
10. *A través de l'Estat pertanyem a la Unió Europea.*
11. *En el marc de la Unió Europea, formar amb les Comunitats i Regions veïnes una Euroregió útil pel progrés dels interessos comuns.*

A Nova York, febrer de 2006, el presenta com un projecte per Espanya, “una nova etapa en la nostra democràcia, en la qual s'enfortirà nostre sistema federal” (9; 2) i que significa: una nova *devolution*, el reconeixement de Catalunya com a nació i de la diferència, que no vol dir desigualtat ni privilegi; la clarificació competencial dels nivells de govern i la millora del finançament; ajudar a la construcció de l'Espanya plural, de l'Espanya federal, i és una contribució a una nova cultura política basada en la lleialtat, en la confiança federal.

Un cop aprovat i abans del referèndum fa successives defenses del seu contingut, filosofia i significat polític, el que significa anar insistint en conceptes recurrents del seu pensament. Catalunya es posa al dia com a nació, destaca el caràcter de pacte entre les sobirania catalana i espanyola “L'Estatut és l'acord entre dues sobirania, entre dos Parlaments, entre dues representacions” (12; 1) i aquest fet no considera que devaluï la sobirania espanyola. No és identitari, està orientat a les persones, disminuirà la conflictivitat competencial entre govern central i Generalitat, i sobretot “Catalunya

esdevindrà la comunitat política d'Europa que, sense ser un estat, té el major reconeixement, el major nivell de competències i de recursos per abordar el seu desenvolupament. Més de fet que alguns petits estats” (16; 3).

Reconeix el dubte de si s'ha seguit la millor seqüència, o hagués sigut millor reformar prèviament la Constitució, però afirma *“Es mucho pedirle al Parlamento catalán y a los ciudadanos que tendrán que decidir si refrendan el Estatuto reformado, que renuncien a decir nada que obligue a una reforma de la Constitución”* (6; 268) i, per tant, acaba mostrant el seu acord, segurament instrumental, a que determinats aspectes de l'estatut quedin formulats, però restin a l'espera d'una futura reforma general de la Constitució.

Encara que explicita el seu lament per no haver aconseguit la participació del Partit Popular en la fase final del projecte, també diu *“¿quin és l'argument per oposar-se a un Estatut que teòricament ens havia de separar dels espanyols i ara resulta que tots l'imitaran?”* (49; 2), i espera que el conjunt d'Espanya entengui que l'Estatut és una proposta legítima i lleial.

Un cop aprovat en referèndum, considera arribada l'hora del seu desenvolupament, i considera que ho ha de fer una nova generació *“La Cataluña del nuevo estatuto ha de estar gobernada por una nueva generación que sepa alejar al país de la política irritada y del tacticismo que a menudo nos ha dominado”* (6; 324). Preveu un camí de desplegament llarg i complicat, que el porta a tornar a insistir en la necessitat de canvi a Espanya per poder canviar a Catalunya, és a dir, en el problema espanyol per davant del català:

“No requerirà només un pacte polític sinó també un canvi de cultura de l'administració central. Perquè també a Espanya s'ha de produir un canvi de paradigma: 30 anys després d'haver-se iniciat la transició, ja no podem entendre Espanya en termes d'un cos que es descentralitza o replega a voluntat, sinó en termes d'un Estat compost en el qual les seves parts (nacions, nacionalitats i regions) han consolidat personalitat i protagonisme i reclamen poder participar més i més, conjuntament, en la definició del tot.” (6; 337).

Davant el recurs presentat davant del Tribunal Constitucional, creu inicialment que el Tribunal no el modificarà, doncs generaria un greu problema per a tothom *“No crec que el toquin, perquè Madrid és massa intel·ligent per crear-se un problema que no necessita. Poden resoldre-ho, m'imagino, d'una altra manera, i no pas enfrontant-se a una decisió referendada pel poble de Catalunya”* (55; 1). A mida que avança el temps va introduint la idea que si el Constitucional el modifica, s'hauria de tornar a sotmetre a referèndum. *“Si un tribunal modifica una sola coma, el poble ha de tornar a parlar. O és que no pensem respectar els nostres drets com a catalans?”* (60; 1).

5.7. Fiscalitat

El finançament de Catalunya, de les comunitats autònomes en general, i dels ens locals també, és un tema problemàtic des de l'origen en el sistema constitucional de 1978. No entrarem en detall, però mostrarem els eixos principals dels conceptes més utilitzats per Pasqual Maragall sobre l'assumpte.

A principis de 1988 ja fa esment en passat a la seva proposta d'un marc estable de repartiment de recursos entre Govern central, Autonomies i Ajuntaments del 50-25-25 % (6; 37). Aquesta distribució percentual hi anirà canviant a mida que es vagi augmentant el nivell de competències, en especial autonòmiques: el 2003 la proposta és del 40-30-30 (38; 5) i el 2005 del 30-40-30. (6; 295).

Un altre dels criteris que Maragall expressa amb continuïtat és el de contribuir per renda i rebre

per població, així com la necessitat de la corresponsabilitat fiscal de les diferents administracions públiques. Ja al 1991 deia *“Es fundamental establecer un marco seguro de financiación para los tres niveles de gobierno y que comporte fórmulas equilibradas de corresponsabilización fiscal y de autonomía financiera”* (6; 71).

Com a candidat a la presidència de la Generalitat, proposa en diverses ocasions quatre principis de federalisme fiscal, que resumits són (6; 161):

- *Igualar los resultados en gasto público por habitante de las autonomías del régimen foral con las autonomías del régimen común.*
- *Redistribución del gasto público entre las tres administraciones públicas en base los porcentajes (40-30-30).*
- *Igualar la inversión del Estado por habitante entre las áreas metropolitanas españolas de más de un millón de habitantes.*
- *Equidad fiscal territorial ... pagar por renta y recibir por población.*

Completa el seu federalisme fiscal amb la llibertat per poder fixar tipus impositius (corresponsabilització) i la necessitat de transparència en la informació, el que li fa reclamar la publicació periòdica i normal de les balances fiscals, com fa Alemanya: *“La transparencia es la base de la solidaridad y de la equidad”* (40; 1). Vincula la transparència amb la claredat en els plantejaments fiscals, necessaris per assegurar la seva legitimitat *“la cuestión de la “comprensión pública” es absolutamente crucial. Hay que abandonar los tecnicismos en la explicación del sistema fiscal y financiero del Estado de las Autonomías”* (6; 266).

En quant a l'aspecte de la solidaritat entre territoris amb diferent nivell de renda, a més de que l'aplicació del principi general ja significa que paguen menys pels mateixos serveis, creu que ha d'existir un fons de solidaritat, però amb límit temporal i control del procés: *“tiene que haber una financiación especial para las comunidades autónomas con retraso estructural. Estoy de acuerdo, pero esto debe periodizarse en el tiempo y tendiendo a un aterrizaje suave. De lo contrario, es decirles a las autonomías que sufren esta situación que siempre estarán subvencionadas, cuando de lo que se trata es de que salgan de la situación de retraso”* (40; 1).

D'altra banda, Maragall proposa que la singularitat dels concerts econòmics basc i navarrès sigui sotmesa a un procés d'igualació amb un marge temporal ampli. De fet, no està d'acord amb el sistema, encara que entén el seu origen històric. Davant de la reclamació del concert per ERC i CiU, expressa *“la única solución para Cataluña y para España es que haya una regla común de resultados. No discuto las fórmulas, me importan muy poco, mientras los resultados finales se avengan a una racionalidad común que además sea inteligible para la gente. Que la gente pueda decir que paga lo que tiene que pagar. Esa regla creo que es la renta y la población”* (4; 1) i argumenta que la raó de fons és la grandària de Catalunya, que no li permet (a Espanya) un règim d'excepcionalitat. Torna a la idea del que és bo per Espanya és bo per Catalunya i a l'inrevés.

Creu que Catalunya *“ha estat i és una nació solidària amb la resta de pobles d'Espanya”* (6; 285). Però també considera que, donat que ja hi ha comunitats que partint de nivells de pobresa molt importants ara estan *“frec a frec o més amunt en alguns aspectes. Catalunya està dient: «No podem més»”,* i això ho identifica com un problema, lligat al fet que si es garanteix el màxim nivell de serveis de forma independent a l'esforç fiscal, pot desincentivar als territoris receptors de transferències netes. En aquest aspecte Maragall aplica una visió lliberal a la solidaritat.

Els criteris fiscals integrats en l'Estatut els explica amb els quatre eixos següents:

“El Estatuto garantiza que los ingresos de la Generalitat procedan totalmente del rendimiento de los impuestos pagados por los ciudadanos de Catalunya.

La Generalitat tiene capacidad normativa sobre los impuestos estatales en los que participa, de acuerdo con las competencias del Estado y de la Unión Europea.

Papel protagonista de la Generalitat en la gestión tributaria de los impuestos que pagan los ciudadanos de Catalunya.

Criterio explícito de solidaridad, semejante al aplicado en los países federales que consiste en garantizar un mismo nivel de servicios a los que realizan esfuerzos fiscales similares, no en términos absolutos, que eso sería injusto, sino en términos relativos a la renta de cada uno” (6: 315).

Afegeix un cinquè eix que garanteix que les inversions de l'Estat a Catalunya durant 7 anys seran d'acord amb el PIB de Catalunya; una garantia que va ser declarada inconstitucional pel Tribunal Constitucional.

5.8. Interlocució

En l'anàlisi quantitativ ja hem pogut constatar el creixent lament podríem dir, de Pasqual Maragall, sobre la manca d'interlocució lleial a l'altre costat de la taula, és a dir per part dels poders de l'Estat sobretot a partir de que és President i s'engega el procés de renovació de l'Estatut. Si l'Estatut el definia com un pacte entre les legitimitats catalana i espanyola, com es pot dur a terme aquest procés de pacte mentre una de les parts és sotmesa a la desautorització per bona part de l'altre? Podríem posar molts exemples, però aportarem només alguns dels més significatius:

En relació a l'Espanya més oberta: *“Es muy difícil, pero tal vez consigamos un reconocimiento por parte del sector progresista y liberal de Madrid, que siempre ha sido centralista en el fondo, aunque sea respetuoso con Catalunya.” (6; 137).*

Crida a les esquerres espanyoles: *“ante el proyecto nacionalista de la derecha española, se han de erigir unas fuerzas políticas de signo progresista que respondan a la generosidad con generosidad, a la implicación de Cataluña en España con el compromiso activo de España en las aspiraciones al autogobierno del pueblo de Cataluña, y con el respeto a su identidad, a su lengua y a su cultura” (6; 179).*

Avís davant les dretes: *“el precio que ha pagado (la derecha) por esa ampliación del consenso es un precio que dudo que se puede pagar: el de relanzar un nacionalismo español fatuo y agresivo. Con esa actitud y ese lenguaje se compromete el futuro de España como unión de los pueblos que la forman, que es precisamente lo que la Constitución y los Estatutos garantizan” (2; 108).*

I lament sobre les conseqüències del lideratge d'Aznar: *“La hazaña de Aznar al meter a la derecha en la Constitución no le ha salido gratis a España. Su empecinamiento nacionalista -la otra cara de la moneda- amenaza con dar al traste con unos equilibrios que han funcionado bien durante 25 años.” (2; 127).*

Que havia acabat portant a un retorn del nacionalisme espanyol i a un reforçament del centralisme: *“desde el nacionalismo español percibo el rechazo amargo y el desdén de quienes no les cabe en la cabeza otra manera de entender España que la suya” (6; 178) “Cataluña tiene el derecho, histórico o no, a proponer. ¿O sólo hay una voz en este coro? Cruzar opiniones, indicaciones y propuestas es enriquecer el escenario, no dictarlo, contra lo que se ha hecho casi siempre desde el centro. El centro está encantado de haberse conocido. No sabe que sólo es el centro: piensa que es toda España. Éste es su error. Nosotros también somos España” (61; 1)*

A un retorn de l'Espanya única, hostil amb Catalunya: “s’oposen també a l’eclosió de l’Espanya plural, quasi diria que per principi, perquè només en volen una d’unitària, d’única, sense matisos, sense perfils, sense accents, sense allò que dóna a aquest país precisament la seva gràcia i el seu interès” (12; 1), davant la que es mostra perplex: “*perplejidad por la indiferencia, cuando no por la hostilidad, con que es tratada Cataluña por el poder político y por una parte influyente de los medios de comunicación*”. I afegeix, en relació als mitjans: “*nos encontramos con un grave problema de incomunicación: No disponemos de un sistema de circulación de las noticias y de las opiniones que refleje de forma real la pluralidad española. El Madrid político-mediático actúa demasiadas veces como un foro capitalino que interpreta la complejidad de España desde el centralismo y no desde la centralidad. El sistema de la capital ha sustituido al sistema estatal. Los diarios de la periferia, sus radios y televisiones no se escuchan en el centro. El centro ignora lo que ocurre en la España real, en la España plural*” (6; 277).

Val a dir que Maragall és també conscient de la bidireccionalitat de certes actituds “*Somos muchos los catalanes que reconocemos que las causas de este distanciamiento son complejas y que algunas tienen su origen en determinadas actitudes adoptadas desde Cataluña que interactúan con otras actitudes que podríamos identificar como separadoras*” (6; 195). “*en un clima de creciente indiferencia y desconfianza mutua. Volviamos a la vieja dialéctica de los separadores y los separatistas*” (6; 248).

Maragall, però, manté l’esperança en què hi ha una altra Espanya possible: “Si Catalunya deixa de provocar recels, si Espanya deixa de tenir por de mirar-se ella mateixa amb llibertat al mirall, si deixa de tenir por de la seva riquesa i pluralitat, ah!, aleshores ens en podem sortir” (6; 224). Una Espanya que hauria d’apostar pel federalisme: “*Cierto que fuera de Catalunya y de algunas dependencias universitarias, prácticamente no hay federalistas. Habrá que inventarlos para que podamos discutir y avanzar con ellos en el reconocimiento de las naciones y los pueblos de España*” (6; 20).

Però sempre hi han les dues Espanyes: “hi ha una altra Espanya ... que és profundament desconfiada, conservadora i al·lèrgica a les innovacions” (23; 3), i la batalla entre les dues espanyes acaba generant una lògica d’immobilisme i de continuïtat: “*Estamos en lo mismo, nada ha cambiado y todo ha cambiado. Sigue vigente la Oda. Es lo que estamos haciendo, hablarle a España y temer que no nos oiga*” (44; 1). “Som diferents i ens suportem mútuament, però no pretenem solucionar-ho ... De manera que això no progressa i l’únic que continua havent-hi és la conlllevància”. (56; 1).

Una continuïtat que tampoc el president Zapatero va evitar: “Amb l’escenari Zapatero- Maragall va semblar que podíem trobar la fórmula canònica, la fórmula constitucional, estatutària. Però som on som. Aturats.” (56; 1) De fet, en una entrevista de 2007 acaba reconeixent que s’ha sentit personalment traït per Zapatero després de l’inicial: “*Pasqual, apoyaré la reforma que salga del Parlament de Catalunya*”: “Tinc la impressió que el plantejament inicial s’ha perdut, i que l’objectiu ambiciós que ens havíem plantejat aquí i allà perilla. Un pas enrere molt evident.” (52; 19).

Un altre aspecte important en aquest apartat és fer notar els avisos que fa Maragall sobre les possibles conseqüències, negatives per la pròpia Espanya, d’una actitud de rebuig a les propostes que li arriben des de Catalunya. Hi ha risc de desafecció: “la dilació i les dificultats i fins i tot les tensions que s’han viscut al llarg d’aquests mesos han causat cansament en la ciutadania. I això comporta un cert risc de desafecció” (10; 6). El mateix fa en relació a una sentència negativa sobre l’Estatut: “Perquè si després d’haver estat referendat pel poble de Catalunya, un jutge el toca... Que ens tornin a preguntar si el resultat ens agrada o no: caldrà un altre referèndum. Demano dret a la claredat. Compte amb aquest tema, que pot tenir conseqüències” (58; 1).

5.9. Independència

En el conjunt de l'anàlisi fet sobre el pensament de Maragall ha quedat clar que ni és, ni ha estat mai independentista. Però sí que expressa les seves opinions sobre el tema, alguna de les quals ja s'han comentat en altres apartats. Hi ha un concepte d'independència que Maragall arriba a acceptar, i és la de Rubert de Ventós, basada en una construcció racional i en la interdependència. De tota manera creu que “és difícilment atacable, tot i que no fàcilment imaginable”. (7; 16).

La renúncia el 1978 al dret d'autodeterminació per part de les forces majoritàries a Catalunya i el País Basc, a canvi de autonomia, forma part de l'essència del pacte constitucional. La percepció de no avançar en els temes d'autogovern i de reconeixement nacional genera “*actitud de desesperanza, que está llegando a la conclusión de que Cataluña no puede esperar nada bueno de España y que considera que no es posible tender puentes si en una de las orillas no hay nadie dispuesto a avanzar el trecho que le corresponde. Es la actitud que subyace en la propuesta independentista*” (6, 179). Per tant, per Maragall, la independència és una posició política reactiva i desactivable amb avenços en el reconeixement de la pluralitat d'Espanya.

Maragall no creu, doncs, en la necessitat d'independència, en el món actual, “Allò que és decisiu no és pas la independència estatal, sinó la independència de criteri, la capacitat de convicció als grans mercats de l'economia i la política. Que ser un estat hi ajuda és indubtable. Però que arribar-ho a ser és tan o més antinatural que no ser-ho, i menys pràctic, també” (2; 58).

El sentiment independentista ha existit sempre a Catalunya, “*Un sector importante del catalanismo se lo ha planteado siempre. Macià y Companys en 1931 proclamaron la República Catalana*” (6; 250) i segueix existint doncs “*Un minoritario pero significativo sector de la sociedad catalana piensa que estamos ante la última oportunidad para resolver positivamente la relación entre Catalunya y España. No comparto este dramatismo de “las últimas oportunidades”, pero es un estado de ánimo que hay que tener en cuenta porque es revelador de algo*” (6; 250). Davant d'aquest fet, aposta per fer una política, a Catalunya i a Espanya, que vagi permetent reconduir als independentistes a postures primer sobiranistes i finalment federals. Una vegada més planteja la Espanya plural i federal com a forma de solucionar l'encaix de Catalunya.

6. Conclusions

Pasqual Maragall té una concepció federal d'Espanya, que té el seu origen en la tradició del pensament catalanista i d'esquerres, i en la seva personal experiència municipalista, exercint un poder de tipus molt proper al ciutadà.

En referència al marc teòric, el model concret federal que proposa Maragall és un federalisme de distribució de poders, descentralitzador, cooperatiu i amb asimetria constitucional; encara que en aquest últim aspecte –l'asimetria- creu que ha de ser-ho només de forma imprescindible per encaixar les diferències realment existents amb la igualtat de drets.

Però el seu federalisme és especialment un model de federalisme de tipus pluralista. Recordem que una de les característiques bàsiques del federalisme pluralista és el reconeixement de la plurinacionalitat, i en efecte, per poder recollir la diversitat nacional, cultural i lingüística d'Espanya, Maragall proposa el reconeixement de Catalunya com a nació. Els altres trets del federalisme pluralista també són plantejats i reivindicats per Maragall quan proposa una àmplia autonomia, estable constitucionalment i amb recursos fiscals suficients i constants (*self rule*) i aposta perquè Espanya avanci en la participació de les Autonomies en el govern central i les institucions estatals, i molt especialment en la configuració d'un Senat amb poder real i que sigui representatiu dels governs de les Comunitats autònomes i dels poders locals (*shared rule*).

Maragall no està d'acord amb el model federal centralista i homogeneïtzador, orientat a la igualtat uniforme de drets dels ciutadans, el que alguns formulen com '*los derechos son de las personas, no de los territorios*'. De fet, el federalisme de Maragall, donat que el pensa per aplicar a la realitat espanyola, és un model oposat al considerat com el més exitós del món, l'americà, d'origen i components unificadors, creador d'una nació única amb una sola llengua. Però tampoc planteja en cap moment el reconeixement del dret de secessió en l'ordenament constitucional, de forma coherent amb el seu projecte polític que és un projecte per Espanya, fet des de la perifèria.

Quan Maragall descriu les seves propostes federalistes, ho fa en base a l'aplicació d'uns principis concrets: col·laboració institucional, corresponsabilitat fiscal, solidaritat, clàusula residual pels poders més propers. Dóna molta importància al principi de subsidiarietat, a que el repartiment de les competències de poder es faci de forma que l'exerceixi el nivell més proper al ciutadà possible, tot i que avisa que cal estar atents als riscos de col·lusió entre interessos locals i poders pròxims²⁰. Per poder bastir l'organització federal proposada, dóna una importància cabdal a l'existència del principi de confiança entre les parts i de la lleialtat federal, en el que coincideix amb el que diuen autors com Watts en relació als principis de confiança i lleialtat, necessaris per poder aplicar un federalisme pluralista.

En relació al tema fiscal, els plantejaments de Maragall mantenen unes línies constants al llarg dels períodes analitzats. Per una banda la necessitat d'un repartiment equilibrat dels fons entre els diferents nivells de govern, adequat als serveis prestats per cadascun d'ells. D'un altre, la recerca d'una fórmula clara de relació entre els impostos pagats i les prestacions rebudes, i que es resumeix en la formulació bàsica de l'equitat fiscal territorial: 'pagar per renda i rebre per població'. En aquest tema es detecta una preocupació també constant per aconseguir fórmules de finançament segures, justes, transparents, i, molt especialment, que siguin comprensibles per la ciutadania, doncs en cas contrari tenen risc de deslegitimació. La última característica transversal en el temps és la seva

20. No hem trobat referències a la possibilitat de col·lusió entre els grans poders econòmics i els poders centrals, potser perquè no hem seleccionat textos relacionats amb el concepte de socialisme.

voluntat d'inserir el finançament de Catalunya en el règim general espanyol, sense privilegis, sense reclamar en cap moment sistemes de tipus 'cupo' com el base; i ho justifica per raó de la grandària relativa de Catalunya, de forma que el seu tractament com a excepció faria inviable el sistema general, i també per solidaritat amb la resta de pobles de l'Estat. Una vegada més queda palès l'enfocament global espanyol de l'opció política de Pasqual Maragall.

Molts conceptes que formen part de la concepció d'organització federal adequada –segons Maragall– per Espanya i per Europa, els considera també aplicables dins de Catalunya: subsidiarietat, proximitat, municipalisme, lleialtat institucional, participació de tots els nivells de l'administració en les grans decisions, equitat fiscal. És el que qualifica com a Federalisme interior

El federalisme proposat per Maragall és la combinació d'unió i llibertat, d'unió i devolució, d'unió i proximitat. És, per tant, un model que assegura a la vegada el reconeixement de la diversitat, la descentralització competencial i l'exercici del poder a prop dels ciutadans.

Respecte a Catalunya, la concep inicialment com un sistema de ciutats, d'una xarxa de municipis, d'acord amb la força que tenia en els anys vuitanta el municipalisme d'esquerres, i Barcelona en concret, i també com a forma de defensa i confrontació amb el nacionalisme de centre-dreta que governava la Generalitat. La seva defensa dels governs de proximitat, i del principi de subsidiarietat, també a Catalunya, és una constant al llarg del temps.

Maragall considera que Catalunya té una complexitat política i institucional semblant a la d'un estat, i proposa una reorganització interna en base a un plantejament de federalisme interior, aplicant també Catalunya endins els principis d'igualtat, subsidiarietat, clàusula residual, administració única, solidaritat. Reivindica pel cas concret de Catalunya el mateix que demana es faci a Espanya: una Catalunya oberta que reconegui i gestioni la seva diversitat, la participació dels poders locals i les organitzacions ciutadanes en la governació del país -'tots som Generalitat'-, no subordinació dels ens locals al govern central de la Generalitat.

Maragall té una visió geogràfica, geopolítica, dels països. Tant d'Espanya com de Catalunya, de forma que en el cas català demana el reconeixement de les terres de l'Ebre i del Pirineu en forma administrativa i institucional, donat que tenen característiques pròpies comuns i diferenciades d'altres terres de la mateixa província actual de pertinença. Igualment amplia el camp d'actuació limitat a les fronteres regionals o estatals quan impulsa la creació d'euro-regions.

Catalunya és per Maragall una nació que forma part d'Espanya i d'Europa. Una nació que ve de lluny i que ha patit molts greuges, però que no ha de centrar la seva identitat i pensament en la història passada i en el greuge com a sentiment unificador. Catalunya ha de mirar endavant, ha d'oferir als seus ciutadans, que són de diferents orígens, un futur engrescador i integrador, en base a la construcció d'un país obert, plural, amb serveis socials, amb equitat i benestar.

Maragall rebutja una Espanya absolutista, unitarista i centralista, però defensa aferrissadament, apassionadament, una Espanya plural, diversa, plurilingüe, democràtica, descentralitzada, federal al fi. Però Espanya s'ha de reconèixer ella mateixa com el que és, diversa i complexa, no homogènia i simple; i cal que ho sàpiga, que prengui consciència del fet. Això li servirà per ser més cohesionada i més forta.

Aquesta Espanya, que no és nova per Maragall doncs hi han corrents polítics i intel·lectuals que en són favorables, porta incorporada una nova dinàmica política de poders desconcentrats, amb possibilitat per part de les perifèries (geogràfiques i polítiques) de participar, fer propostes i gestionar polítiques. Es trencaria d'aquesta manera la direcció clàssica en la forma d'exercir el

poder a Espanya: des del centre únic cap a la perifèria. Una perspectiva perifèrica d'Espanya que enllaça amb la visió geogràfica esmentada abans, i que es concreta en el concepte reiterat sovint de 'Espanya en xarxa' oposat a la concepció radial i radiocèntrica.

Espanya ha de ser un conjunt de pobles que són distints, i que a partir del mutu reconeixement de les seves identitats diferents d'origen, volen anar junts, volen compartir passat -recordem la proposta reiterada que fa de redactar una història compartida-, present i futur, i conformar des de la llibertat, una nova identitat compartida. La conjuminació d'unió, diferència, autonomia i llibertat es concreta en la forma proposada de federalisme pluralista.

Aquest projecte, pensat des de la perifèria per Espanya i els seus pobles, no el considera Maragall un exercici d'idealisme sinó al contrari de realisme, de veure com és el país i trobar-li una solució satisfactòria amb ambició col·lectiva. És durant molt temps un projecte optimista, esperançat en la seva raonabilitat i possibilitats d'èxit. Al final, després del procés estatutari, sembla reconèixer una certa impossibilitat de poder aconseguir un canvi en la forma d'entendre Espanya, en especial -però no sols- per part dels sectors més conservadors espanyols.

En quant a les relacions entre els dos subjectes polítics, Catalunya i Espanya, la visió de Maragall es basa en la no existència de conflicte entre pobles o comunitats, que comparteixen molts lligams familiars, culturals i vivencials. El conflicte el centra en un problema entre la concepció uniforme i centralitzada dels que tenen el poder a Espanya i les aspiracions d'autonomia, descentralització i reconeixement de la diversitat que es donen a Catalunya i altres parts d'Espanya. I el problema conseqüent és com encaixar Catalunya i aquest tipus d'aspiracions polítiques dins d'Espanya. Per tant, la solució passa per canviar Espanya per a que reconegui les seves diversitats. Maragall, que creu en la capacitat de regeneració d'Espanya, no planteja la recerca de solucions fora de l'àmbit espanyol, el problema, per ell, no és com anar-se'n d'Espanya, sinó com continuar a Espanya.

Per resoldre l'atzucac, la via ha de ser l'Espanya plural, amb el reconeixement de Catalunya com a nació, i un marc constitucional i estatutari redissenyat sota la perspectiva del federalisme pluralista. Però no només planteja el canvi espanyol, també requereix abandonar el greuge i la reivindicació particular com a motor d'actuació, reclama la creació d'espais de confiança i lleialtat per les dues bandes, la construcció plegats de propostes vàlides per Catalunya i per la resta.

És una constant del pensament de Maragall associar l'evolució de Catalunya amb la d'Espanya. Des de la consideració històrica que Catalunya només ha tingut reconeixement i llibertat quan a Espanya hi ha hagut també llibertat, a la coneguda frase 'el que és bo per Catalunya és bo per Espanya'. En conseqüència Catalunya, per aconseguir els seus objectius propis, ha d'implicar-se en la governació d'Espanya.

Es pot constatar, com a resum de les relacions entre Espanya i Catalunya, que el projecte polític de Maragall està més orientat a canviar Espanya que a canviar Catalunya. Catalunya no pot ser el que és, i vol continuar sent, si Espanya no canvia i accepta la seva pluralitat. Si Espanya té un projecte uniformista, uninacional i monolingüe, Catalunya no té cabuda o ha de deixar de ser el que és. Però Maragall és optimista sobre el tema; cal tenir en compte que pertany a la generació política anomenada de la transició, que va començar lluitant contra la dictadura franquista, i va protagonitzar el canvi d'Espanya a una democràcia de tipus liberal, introduint la descentralització en la forma d'estat de les autonomies, i aconseguint la incorporació a la Comunitat Europea. Si havien aconseguit això, per què no podia plantejar-se una reforma que implicava menys canvis i menys ruptures?

De tota manera, l'optimisme anterior va ser sotmès a una dura prova durant el procés de reforma

de l'Estatut, que va evidenciar la dificultat de trobar una interlocució lleial i clara per part del poder polític espanyol. Com s'ha vist abans, Maragall va posar en evidència les actituds de rebuig, indiferència, hostilitat fins i tot, de l'Espanya conservadora, del nacionalisme espanyol, de la dreta però també de l'esquerra, dels mitjans de comunicació de Madrid especialment, de l'altra Espanya, la que no és plural. Maragall avisa dels riscos d'aquesta actitud, de la creació de desconfiança i desesperança, de la desafecció i del possible creixement del moviment independentista.

En relació a la independència, Maragall no ha sigut mai independentista, el seu projecte ha estat sempre definit per facilitar l'encaix de Catalunya a Espanya, en part perquè creu que els conceptes de sobirania, estat i independència estant canviant. De fet, el que vol és anar portant, amb els fets, amb les polítiques, amb el pacte federal, als independentistes cap a la via federal.

Però la manca d'interlocució per la part espanyola, de voluntat política pluralista, de comprensió del projecte integrador plantejat, de federalistes espanyols, està fent impossible el concepte d'Espanya plural i el desenvolupament d'un projecte de federalisme pluralista.

Maragall es defineix sempre com catalanista, un catalanisme que defineix com un sentiment de pertinença, però també obert, integrador i no exclusivista, orientat a impulsar la transformació a Espanya, que torna a insistir en avançar junts des del reconeixement de la diferència, i que enllaça també amb la seva idea de federalisme. És també un catalanisme lleial i obert, orientat a Europa i el món, a la llibertat més que la separació.

Durant la seva presidència de la Generalitat, al front del tripartit, introdueix una perspectiva una mica diferent, donant-li un enfocament més ampli, de caire cívic i republicà; un catalanisme, ni resistent ni identitari, que integra Catalunya gràcies a les polítiques socials, a la resolució dels problemes de les persones, a les bones perspectives d'un futur compartit.

Només es declara nacionalista, per claredat dialèctica, davant del nacionalisme espanyol, al que qualifica de nacionalisme implícit, no reconegut, propi dels estats. Aleshores sí que diu que és nacionalista català, al temps que exigeix a l'interlocutor que s'autoreconegui com a nacionalista també.

Per tant, en relació a les definicions fetes en el marc teòric del treball, podem qualificar el pensament de Maragall com a catalanista i federalista, en tant defensa la identitat nacional de Catalunya, que vol que sigui reconeguda i integrada en una organització federal de l'Estat espanyol.

Europa és per Maragall la nova pàtria futura. Un projecte d'evolució federal, que s'ha de fer en base als estats, les regions i els ciutadans, amb un nou sentit de pertinença que és precisament la ciutadania. Amb principis d'unitat però no d'uniformitat, de descentralització i subsidiarietat, de solidaritat i cohesió social.

Europa és sempre el marc superior de referència en el que queden inserides les relacions entre Catalunya i Espanya, en la mesura que està convençut que la direcció de la història es mou cap a la consolidació de la Unió Europea, amb la conseqüent cessió de sobirania, i que creu fermament en l'aplicabilitat interna a Espanya dels criteris de "*devolution*" i de subsidiarietat impulsats per la Unió.

En aquest àmbit, una constant és la preocupació per aconseguir la participació de Catalunya, i de les altres comunitats, en el nou marc polític europeu, en els processos de decisió dels temes on tenen competències. És conscient que aquesta participació s'ha de produir en base a un procés de delegació i representativitat doncs no totes les regions europees poden tenir veu directa. Per això

proposa també la renovació del Senat, on s'han de treballar les propostes homogeneïtzadores en un marc de confiança horitzontal entre les Comunitats.

Però està clar que el camí per a que Catalunya arribi a Europa és passant per Espanya, aprofitant la potència del propi estat espanyol, que ha de respondre amb visió de la seva pluralitat. Ara bé, complementàriament a la via principal, Catalunya ha de participar en les euroregions que la impliquin, així com ha de fer servir la força de les seves institucions i la societat civil. És un treball de país, per ajudar a aconseguir la integració europea, que considera la nova pàtria.

La plasmació en la pràctica política del pensament federalista de Maragall va ser en molt bona part el nou Estatut, que va estar enfocat com un projecte legal, respectuós amb el marc constitucional, amb l'objectiu de dotar a Catalunya d'un nou marc d'autonomia, dins d'Espanya.

Maragall va justificar, molt abans de ser president, la necessitat d'aquest nou marc constitucional. Ho va fer des del principi dient que seria un projecte bo tant per Catalunya com per Espanya, i amb intenció de millora de l'Estat de les autonomies en el seu conjunt.

Pensa en el nou Estatut com un projecte per Espanya, una nova fase de l'etapa democràtica, que enfortirà l'estat federal. El defensa en tant que reconeix a Catalunya com a nació, i per tant, a Espanya com a plurinacional; en el fet de ser un pacte entre dues legitimitats, entre dos subjectes polítics que es reconeixen mútuament; en l'aclariment competencial entre el Govern central i la Generalitat, que obre un futur menys conflictiu i en què s'assoleix una capacitat d'autogovern molt ampla.

Després de la seva aprovació en referèndum considera que amb el seu desplegament s'obre una nova etapa política que requerirà dues transformacions: d'una banda, un canvi cultural per part de l'Administració central per assumir la distribució de poder que s'ha produït; de l'altra l'esforç per implementar-lo d'una nova generació política que apliqui paradigmes diferents, allunyats del greuge i el tacticisme.

Tanmateix, els pensaments finals de Maragall sobre la qüestió evidencien desencís davant l'amenaça de retallada per part del Tribunal Constitucional. En aquell moment planteja obertament el xoc de legitimitats entre el poble de Catalunya i el Tribunal Constitucional, i qüestiona la capacitat d'un Tribunal, amb greus sospites d'imparcialitat, per modificar un text legal que ha seguit tot els passos constitucionalment previstos: aprovació pel Parlament de Catalunya, les Corts Generals, i ratificació en referèndum pel poble de Catalunya. De fet, manifesta de forma reiterada que si l'Estatut era modificat pel Tribunal, caldria que tornés a ser sotmès a referèndum per part del poble de Catalunya.

7. Respostes a les preguntes d'investigació

Tot i que al llarg del punt anterior es troben de forma implícita les respostes a les preguntes d'investigació plantejades en el moment de començar el treball d'anàlisi sobre el pensament d'en Maragall, passem finalment a donar-los-hi resposta concreta una per una:

Quin és el diagnòstic que fa Pasqual Maragall sobre les relacions entre Catalunya i Espanya?

En primer lloc, constata que no hi ha conflicte entre els dos pobles, que tenen molts lligams històrics, culturals i familiars. El problema polític existent el centra en la diferència entre el plantejament d'una concepció d'Espanya com nació única, homogènia i amb una sola llengua comú, amb les aspiracions de Catalunya de tenir reconeixement nacional i lingüístic, i una ample capacitat d'autogovern. Aquesta diferència de plantejament s'agreuja amb les incidències del procés de reforma estatutària i la modificació de l'Estatut per part del Tribunal Constitucional, després d'haver estat aprovat en referèndum pel poble de Catalunya

Es pot identificar un “model Maragall” com a proposta per construir una nova forma d'organització política per Espanya i Catalunya?

Sí. Maragall mostra una constant línia de pensament orientada a aconseguir una forma d'organització política, un nou marc constitucional a Espanya, que a partir de l'evolució i aprofitament de les possibilitats de l'existent, pogués encaixar les diversitats existents dins d'Espanya de forma 'que Espanya es senti plural i Catalunya lliure'.

Té aquest model característiques federals?

Sí. Es un model definit específicament com a federal i amb les seves característiques bàsiques: dos nivells de govern -federal i regional-, bicameral amb la segona cambra representativa dels governs regionals, repartiment constitucional de competències, i organismes de cooperació i arbitratge.

Quin tipus de federalisme proposà Pasqual Maragall?

Un federalisme de tipus pluralista, amb reconeixement de la pluralitat nacional i lingüística, repartiment competencial i de recursos financers clars i garantits, presa de decisions en el nivell federal amb mecanismes de participació de les regions. Un federalisme descentralitzador, i diferenciat o asimètric en el que sigui necessari per a reconèixer les diferències existents, on s'apliqui el principi de subsidiarietat per apropar l'exercici del poder al ciutadà. No el considera un model vàlid només per ser aplicat a nivell espanyol, sinó també per a ser aplicat dins de Catalunya: 'el federalisme interior'

Maragall és nacionalista, catalanista o espanyolista?

Catalanista. Es defineix a sí mateix sempre sota aquest concepte. Entén el catalanisme com un projecte polític que combina la defensa del reconeixement de Catalunya com a nació i la reivindicació de l'autogovern, amb l'impuls d'una transformació institucional i constitucional d'Espanya per a que reconegui la seva pluralitat i permeti la convivència entre tots els seus pobles; per tant, el seu catalanisme està orientat a la integració a Espanya, en una nova Espanya 'plural'. És un catalanisme que neix del reconeixement d'una identitat pròpia, basada en la llengua, la cultura i la història, però que en el seu desenvolupament no es fonamenta en trets identitaris, sinó en una base cívica – republicana- per aconseguir la integració de tots els ciutadans en un projecte de futur per a construir un país millor, dins d'Espanya i d'Europa.

Fins a quin punt l'Estatut de 2006 respon al pensament i les propostes de Pasqual Maragall?

El resultat final del canvi estatutari no es correspon amb el pensament i el projecte polític de Maragall. El nou Estatut, sobretot el sortit del Parlament de Catalunya, però també el text finalment referendat, contenia elements que formen part principal del projecte polític de Maragall: reconeixia Catalunya com a nació, encara que fos al preàmbul; concretava les competències de cada nivell de govern, fixava criteris garantits de finançament i contemplava la participació de la Generalitat en certes decisions d'abast espanyol; introduïa descentralització en el Poder Judicial i definia el català com idioma preferent en l'Administració. Per tant, significava un canvi en el sentit desitjat per Maragall, encara que amb les limitacions derivades de no contemplar la necessària reforma constitucional, en especial el paper del Senat, que es deixava per una etapa política posterior.

La Sentència del Tribunal Constitucional de 28 de juny de 2010, però, va declarar ineficaços i limitats els paràgrafs referents a Catalunya com a nació, refermant una concepció monista i uninacional d'Espanya. També va donar preeminència al poder central sobre l'autonòmic en temes com la llengua, la província com a base de l'organització territorial, la unitat del poder judicial, i la capacitat impositiva. La sentència, per tant, va significar un fre al procés iniciat per aconseguir avançar cap a un federalisme plural en una Espanya plural.

Eren les propostes de Pasqual Maragall la 'tercera via' que s'està proposant com alternativa de sortida al problema polític actual entre la independència i l'status-quo?

A efectes de donar resposta a aquesta pregunta, ens cenyirem a la única proposta escrita coneguda feta com alternativa a la disjuntiva entre l'status-quo i la independència, que és la feta pel PSOE²¹ en la coneguda com "Declaració de Granada". Aquest document proposa una reforma constitucional per acabar de donar a l'estat de les autonomies una estructura federal. Però es tracta d'un tipus de federalisme no pluralista, cooperatiu però simètric, solidari i amb un fort enfocament igualitari i uniformista: "*Igualdad de derechos básicos de todos los ciudadanos, cualquiera que sea el lugar en el que residan. Sí a los legítimos hechos diferenciales, no a los privilegios o a las discriminaciones*" (69; 6). Reconeix, per tant, una diversitat cultural i lingüística d'Espanya, però no proposa l'assignació competencial plena en aquests temes a les comunitats respectives. Constatem doncs que la única proposta coneguda sobre el tema, no es correspon amb el pensament de Maragall.

Si un federalisme del tipus pluralista, com el proposat per Maragall, pot ser una 'tercera via' per resoldre l'encaix de Catalunya dins d'Espanya és un qüestió d'opinió. L'únic fet constatable és que Maragall va intentar canviar el marc constitucional i estatutari, i ho va aconseguir en bona part, però la sentència del Constitucional ho va invalidar.

Espanya no ho ha volgut, s'ha refermat en la uniformitat. Ha continuat sense escoltar ni donar resposta, més de 100 anys després, al lament de l'avi d'en Pasqual Maragall:

*On ets, Espanya? - no et veig enlloc.
No sents la meva veu atronadora?
No entens aquesta llengua -que et parla entre perills?
Has després d'entendre an els teus fills?
Adéu. Espanya!*

21. Existeix una proposta feta prèviament al maig de 2013, en el Document de treball 163 de la Fundació Rafael Campalans del PSC, titulada "Per una reforma constitucional federal", que és més propera a l'enfocament d'un federalisme pluralista, però no l'hem considerada com a proposta de tercera via pel fet que el PSC i el PSOE tenen com a document oficial la citada declaració de Granada.

8. Bibliografia

Alvaro, F.M., (1998) *Què pensa Pasqual Maragall*. Deria.

Buchanan, A. and Paredes, J., (2013). *Secesión: Causas y consecuencias del divorcio político*. Editorial Ariel.

Caminal, M., (2009) “L’ estat autonòmic espanyol: entre la resistència nacionalista i l’horitzó federal” en Caminal i Badia, M., Requejo, F. and Institut d’Estudis Autonòmics (Catalunya), 2009. *Federalisme i plurinacionalitat: teoria i anàlisi de casos*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d’Interior, Relacions Institucionals i Participació, Institut d’Estudis Autonòmics.

Casassas, J., (1997) “La historia del terme “nacionalisme” en la política catalana” en Casassas i Ymbert, J. and Termes, J., 1997. *El futur del catalanisme*. Barcelona: Proa.

Company, E., (1997) “Socialisme català i nacionalisme espanyol” en Casassas i Ymbert, J. and Termes, J., 1997. *El futur del catalanisme*. Barcelona: Proa.

Elazar, D.J. and Institut d’Estudis Autonòmics (Catalunya), (2011). *Anàlisi del federalisme i altres textos*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Governació i Relacions Institucionals, Institut d’Estudis Autonòmics.

Guillamet, J., (1995). *El tema és Barcelona*. Barcelona: Edicions La Campana.

Hix, S. and Hoyland, B., (2012). *Sistema político de la Unión Europea*. Madrid: McGraw-Hill.

Maragall, P., (1986). *Refent Barcelona*. Barcelona: Planeta.

Maragall, P., (2003). *Maragall afirma*. Madrid: Aguilar.

Maragall, P., (2008). *Oda inacabada*. Barcelona: RBA.

Maragall, P., (2009). *Espíritu federal: escritos políticos*. Barcelona: RBA.

McGarry, J. i O’Leary, B., (2009) “Pluralisme territorial: formes, defectes i virtuts” en Requejo, F., Caminal i Badia, M. and Institut d’Estudis Autonòmics (Catalunya). *Liberalisme polític i democràcies plurinacionals*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d’Interior, Relacions Institucionals i Participació, Institut d’Estudis Autonòmics.

Requejo, F., (2009) “L’absència de pluralisme nacional en la teoria federal i en les federacions” en Requejo, F., Caminal i Badia, M. and Institut d’Estudis Autonòmics (Catalunya). *Liberalisme polític i democràcies plurinacionals*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d’Interior, Relacions Institucionals i Participació, Institut d’Estudis Autonòmics.

Rodrik, D., (2007). *Dani Rodrik’s weblog*. http://rodrik.typepad.com/dani_rodriks_weblog/2007/06/the-inescapable.html . Consultat 7-2-2014

Rubert de Ventós, X., (1999). *Catalunya: de la identitat a la independència*. Barcelona: Empúries.

Simpson, M. i Tully J., (2009) “L’absència de llibertat dels moderns a l’era del constitucionalisme i de l’imperialisme posterior a l’11 de setembre” (2009) en Requejo, F., Caminal i Badia, M. and Institut d’Estudis Autònoms (Catalunya). *Liberalisme polític i democràcies plurinacionals*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d’Interior, Relacions Institucionals i Participació, Institut d’Estudis Autònoms.

Stiglitz, J., (2010). *El malestar en la globalización*. Taurus.

Watts, R.L. i Seijas Villadangos, E., (2006). *Sistemas federales comparados*. Madrid: Marcial Pons.

La resta de discursos i articles utilitzats, que no formen part de llibres editats, estan recollits en l’Annex 4, i estan accessibles en la web: www.pasqualmaragall.cat

Annex 1: Taula de criteris classificatoris

CONCEPTE	SIGNIFICAT
AUT	Autonomia. Construcció
BCN	Barcelona, capital de Catalunya
CAN	Canvi, evolució
CON	Constitució + Estatut
COR	Corona, Rei
DEM	Democràcia
ENF	Enfoc de pensament
EST	Nou Estatut
FIS	Fiscalitat, impostos
FUT	Futur
IND	Independència
INM	Immigració
LEA	Lleialtat, confiança federal, corresponsabilitat
LLE	Llengües
LOC	Mon local; municipis
MAD	Madrid, espanya concèntrica
NIN	Ningú a l'altre costat;, interlocució; comprensió, respecte
PUB	Lo Públic
PLU	Pluralitat; diversitat
POL	Política: Concepte
PRO	Proximitat i subsidiarietat
SEN	Senat, reforma del
TER	Terrorisme
XAR	Xarxa de ciutats, organització en xarxa

Annex 2: Fonts utilitzades

NUM	TITOL	AUTOR	ANY	REFERÈNCIA
1	Què pensa Pasqual Maragall	Francesc-Ric Alvaró	1995	Alvaró, F.R., 1995. Què pensa Pasqual Maragall. Dena.
2	Maragall afirma	Pasqual Maragall	2003	Maragall, P., 2003. Maragall afirma arxivat. Neolí. Aguiar.
3	El Dema de Barcelona	Christophe de Pasqual Maragall	1995	Guillemet, J., 1995. El Dema de Barcelona. Barcelona: Edicions La Campana.
4	Katari Barcelona	Pasqual Maragall	1990	Maragall Mts, P., 1990. Katari Barcelona. Barcelona, Espanya: Planeta.
5	Per Barcelona	Pasqual Maragall	1987	Maragall Mts, P., 1987. Per Barcelona. Edicions 83.
6	Espritu federal	Pasqual Maragall	2009	Maragall Mts, P., and Arribas, A.P., 2009. Espritu Federal. Barcelona: RBA.
7	Catalunya: De la Identitat a la Independència	Xavier Gual de Valls	1999	Gual, X.G., de, 1999. Catalunya: De la Identitat a la Independència. Barcelona: Empúries.
8	El naixement dels documents conflictius a Catalunya	Pasqual Maragall	2000	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060304.pdf
9	Conferència a la New York University	Pasqual Maragall	2005	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060327.pdf
10	Diàleg i unitat de Catalunya	Pasqual Maragall	2008	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060327.pdf
11	Declaredat després de l'aprovació del Estatut de Catalunya al Congrés dels Diputats	Pasqual Maragall	2008	www.pasqualmaragall.cat/
12	Diada de Sant Jordi 2008	Pasqual Maragall	2008	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060328.pdf
13	Deliberació del president a la Comissió General de les Comunitats Autònomes del Senat	Pasqual Maragall	2008	www.pasqualmaragall.cat/
14	Homenaje del Premi Blavatowsky a Antonio Garrigás Maler	Pasqual Maragall	2008	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060327.pdf
15	Missatge institucional del president de la Generalitat per la celebració del referèndum sobre l'Estatut	Pasqual Maragall	2008	www.pasqualmaragall.cat/
16	Entrevista davant el PR de Parlament de Catalunya	Pasqual Maragall	2008	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060328.pdf
17	Una reafirmació política sobre una solució íntegra	Pasqual Maragall	2008	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060328.pdf
18	Missatge institucional amb motiu de la Diada Nacional de Catalunya	Pasqual Maragall	2008	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060328.pdf
19	20 anys de Catalunya a Europa	Pasqual Maragall	2008	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060300.pdf
20	L'IMPACTE DEL PASQUALL MARAGALL	A. Beca, 17/10/2000	2000	www.ara.com.es/ara/00060328.pdf
21	Entrevista a l'Avui	Avui, 25/11/2001	2001	www.pasqualmaragall.cat/
22	Entrevista a El Periódico	Luis Hevia, EPB, 18-8-2001	2001	www.pasqualmaragall.cat/
23	Entrevista Fundació Rafael Campalans	Diana Tapia, Tàrragona 2004	2004	http://www.fundacionrafaelcampalans.org/ra/ra_28.pdf
24	Entrevista a La Vanguardia	Alfredo Rubin, 3-9-2001	2001	www.pasqualmaragall.cat/
25	Entrevista a l'Avui	José M. Muñoz, 1-7-2002	2002	www.pasqualmaragall.cat/
26	Entrevista a Diari Avui	José M. Muñoz, 28-08-02	2002	www.pasqualmaragall.cat/
27	Entrevista a Diari Avui	A. Beca, 8-8-2002	2002	www.pasqualmaragall.cat/
28	Entrevista a Diari Avui	A. Beca, 17-10-2002	2002	www.ara.com.es/ara/00060328.pdf
29	Entrevista al Diari de Baleares	DM, 3-07-02	2002	www.pasqualmaragall.cat/
30	Entrevista a El Periódico	Luis Hevia, 30-8-2002	2002	www.pasqualmaragall.cat/
31	Entrevista a El País	FRANCESC ARRATRU, 26-7-2002	2002	www.pasqualmaragall.cat/
32	Entrevista a El País	FRANCESC ARRATRU, 30-8-2002	2002	www.pasqualmaragall.cat/
33	Entrevista al Diari de Girona	Jordi Xargall, 18-08-2002	2002	www.pasqualmaragall.cat/
34	Entrevista a La Vanguardia	EUGENI MADRERA, 19-8-2002	2002	www.pasqualmaragall.cat/
35	Entrevista a La Vanguardia	03/02/2002	2002	www.pasqualmaragall.cat/
36	Entrevista a La Vanguardia	NATALIA TORRES, 22-8-2002	2002	www.pasqualmaragall.cat/
37	Entrevista en el Diari Veu	03/02/2002	2002	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060300.pdf
38	Entrevista a Diàleg Nacionalista	Salmon Carrasco i Noya, Bellaterra, 24/2/2002	2002	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060300.pdf
39	Entrevista a El Periódico	Luis Hevia, 21-11-2002	2002	www.pasqualmaragall.cat/
40	Entrevista a El País	Francisco J. Ferrer Vidal, País, 24-10-2002	2002	http://www.pasqualmaragall.cat/media/000000400/00060328.pdf

CDI	TÍTOL	AUTOR	ANY	REFERÈNCIA
41	Entrevista a La Vanguardia	JORDI BARCELÓ 20-5-2003	2003	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/00000076.pdf
42	Entrevista a El País	108 DIÀLOGUETS 11-5-2003	2003	www.pasqualmaragall.cat/
43	Entrevista a El Temps	07/04/2003	2003	www.pasqualmaragall.cat/
44	Entrevista a ABC	J.R. Zuzueloja 11-7-2004	2004	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/00000079.pdf
45	Entrevista a Diari Aroà	V. Bardis 15-2-2004	2004	www.pasqualmaragall.cat/
46	Entrevista a Diari Aroà	V. Bardis 11-9-2004	2004	www.pasqualmaragall.cat/
47	Entrevista a La Vanguardia	V. Bardis 15-12-2005	2005	www.pasqualmaragall.cat/
48	Entrevista a El País (2004/2005) 19-07/2005	A. Muria 25-4-2006	2006	www.pasqualmaragall.cat/
49	Entrevista a El Periódico	Periódico 3-4-2006	2006	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/00000078.pdf
50	Entrevista a El País	Voz de la 9-7-2006	2006	www.pasqualmaragall.cat/
51	Entrevista a El País	Voz de la 23-4-2006	2006	www.pasqualmaragall.cat/
52	Entrevista a El Avui	J.M. Marín 2-2007	2007	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/00000080.pdf
53	Entrevista a El Periódico	Diari Heraldo 11-7-2007	2007	www.pasqualmaragall.cat/
54	Entrevista a La Vanguardia	1 Heraldo 29-6-2007	2007	www.pasqualmaragall.cat/
55	Entrevista a El Temps	Maria Codina 20-7-2007	2007	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/00000081.pdf
56	Entrevista a El CD Universitat de Barcelona	Heraldo Heraldo 1-7-2007	2007	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/00000079.pdf
57	Entrevista a El Periódico	Juan Lapu 7-8-2008	2008	www.pasqualmaragall.cat/
58	Entrevista a El Temps	Maria Codina 16-5-2008	2008	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/00000082.pdf
59	Entrevista a El País	El País 10-11-2008	2008	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/00000083.pdf
60	Entrevista a El País (amb Jordi Borràs)	Correa Aguilera 22-9-2009	2009	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/00000084.pdf
61	Entrevista a El País	El País 19-11-2009	2009	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/00000085.pdf
62	Entrevista a El Periódico	Periódico 1-10-2009	2009	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/000000772.pdf
63	Entrevista a La Vanguardia	1 Heraldo 11-9-2009	2009	http://www.pasqualmaragall.cat/media/00000050/000000770.pdf
64	QUEBÈC: BURDA PER A QUEBÈC LA COOPERACIÓ PER UNA EUROPA OBERTA AL CONSUMIDOR	Pasqual Maragall 20-4-2007	2007	www.pasqualmaragall.cat/
65	QUEBÈC: BURDA PER A QUEBÈC LA COOPERACIÓ PER UNA EUROPA OBERTA AL CONSUMIDOR	Pasqual Maragall 7-10-2007	2007	www.pasqualmaragall.cat/
66	Quebec: Burda per a Quebec la cooperació per una Europa oberta al consumidor	Pasqual Maragall 11-9-2007	2007	www.pasqualmaragall.cat/
67	Quebec: Burda per a Quebec la cooperació per una Europa oberta al consumidor	Pasqual Maragall 19-9-2007	2007	www.pasqualmaragall.cat/
68	Quebec: Burda per a Quebec la cooperació per una Europa oberta al consumidor	Pasqual Maragall 10-9-2007	2007	www.pasqualmaragall.cat/
69	Declaración de Granada	Consejo Nacional ISUE	2013	http://www.sozialistes.cat/files/informacio-país-terceron.pdf
70	Declaración de Granada	Consejo Nacional ISUE	2013	http://www.compsions.cat/uploads/publicacions/pdf/163_papercelabudado_cct.pdf

Annex 3: Fonts utilitzades

CONCEPTE	SIGNIFICAT
AUT	Autonomia. Construcció
BCN	Barcelona, capital de Catalunya
CAN	Canvi, evolució
CON	Constitució + Estatut
COR	Corona, Rei
DEM	Democràcia
ENF	Enfoc de pensament
EST	Nou Estatut
FIS	Fiscalitat, impostos
FUT	Futur
IND	Independència
INM	Immigració
LEA	Lleialtat, confiança federal, corresponsabilitat
LLE	Llengües
LOC	Mon local; municipis
MAD	Madrid, espanya concèntrica
NIN	Ningú a l'altre costat;, interlocució; comprensió, respecte
PUB	Lo Públic
PLU	Pluralitat; diversitat
POL	Política: Concepte
PRO	Proximitat i subsidiarietat
SEN	Senat, reforma del
TER	Terrorisme
XAR	Xarxa de ciutats, organització en xarxa

Annex 4: Resultats quantitatius dels eixos d'anàlisi

QUADRES RESULTATS QUANTITATIUS

Total per eixos d'anàlisi

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac	Suma
Nº	295	257	168	173	714	765	241	291	2.904
%	10,2	8,8	5,8	6,0	24,6	26,3	8,3	10,0	100

Total per eixos d'anàlisi i períodes temporals

PERIODE	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac	Suma
P1	11	29	27	7	50	56	5	26	211
P2	120	155	74	64	232	301	101	124	1.171
P3	117	44	50	85	280	289	50	79	994
P4	47	29	17	17	152	119	85	62	528
TOTAL	295	257	168	173	714	765	241	291	2.904

% Total per eixos d'anàlisi i períodes temporals

Període %	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac	Suma
P1	5,2	13,7	12,8	3,3	23,7	26,5	2,4	12,3	100
P2	10,2	13,2	6,3	5,5	19,8	25,7	8,6	10,6	100
P3	11,8	4,4	5,0	8,6	28,2	29,1	5,0	7,9	100
P4	8,9	5,5	3,2	3,2	28,8	22,5	16,1	11,7	100
TOTAL	10,2	8,8	5,8	6,0	24,6	26,3	8,3	10,0	100

Ordre d'eixos d'anàlisi i períodes temporals

Període %	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
P1	6	3	4	7	2	1	8	5
P2	5	3	7	8	2	1	6	4
P3	3	8	6	4	2	1	6	5
P4	5	6	7	7	1	2	3	4
TOTAL	3	5	8	7	2	1	6	4

-

+

Quan parla de Catalunya parla també de:

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
714	171	90	74	94		524	126	189
%	24	13	10	13		73	18	26

Quan parla d'Espanya parla també de:

ESP	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
765	228	165	103	139	524		125	138
%	30	22	13	18	68		16	18

Quan parla d'Europa parla també de:

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
241	51	48	35	25	126	125		55
%	21	20	15	10	52	52		23

Quan parla de Nacionalisme parla també de:

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
291	72	38	6	17	189	138	55	
%	25	13	2	6	65	47	19	

Quan parla de Unitat / pluralitat parla també de:

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
295		78	37	112	171	228	51	72
%		26	13	38	58	77	17	24

Quan parla de Federalisme / Unitarisme parla també de:

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
257	78		54	46	90	165	48	38
%	30		21	18	35	64	19	15

Quan parla de centralització / descentralització parla també de:

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
168	37	54		30	74	103	35	6
%	22			18	44	61	21	4

Quan parla de Simetria / Asimetria parla també de:

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
173	112	46	30		94	139	25	17
%	65	27	17		54	80	14	10

Combinacions triples

Catalunya / Espanya / Europa

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
102	22	13	12	13				26
	22	13	12	13				25

Catalunya / Espanya / Nacionalisme

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
123	40	16	2	13			26	
	33	13	2	11			21	

Catalunya / Espanya / federalisme

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
80	30		12	15			13	16
	38		15	19			16	20

U/ P, FED, CAT

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
80			5	10		30	3	9
			6	13		38	4	11

U/ P, FED, ESP

TOTAL	U/P	Fed	Cen	Sim	CAT	ESP	EUR	Nac
57			6	21	30		4	10
			11	37	53		7	18